

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

A, Dahl
Bidrag til
Johannes Ewalds
Slægtshistorie

99.9 Ew 17 d

1933

Bidrag til Johannes Ewalds Slægtshistorie.

Af Aage Dahl.

Det er ikke Hensigten med nedenstaaende at give en fuldstændig Stamtavle over Vaisenhuspræsten Enevold Ewalds fædrene og mødrene Slægt. Det er kun et Forsøg paa at samle de mange spredte Optegnelser, jeg har truffet paa til Johannes Ewalds fædrene Slægts Historie, idet jeg mener, et saadant Arbejde maa kunne paaregne nogen Interesse ikke blot blandt Dyrkerne af Johannes Ewalds Historie, men blandt alle Personalhistorikere i Almindelighed og af sønderjydske Personalhistorikere i Særdeleshed.

I hvor vel kun Johannes Ewalds Bedstefader, Sognepræst Enevold Lorentzen i Bylderup, med Sikkerhed kan anføres som Ewaldernes Stamfader, har jeg dog medtaget Stamtavlen over en ældre Ribeslægt som Indledning, idet jeg betragter det som mere end sandsynligt, at Enevold Lorentzen i Bylderup stammer ned fra denne; ganske vist er det ikke hidtil lykkedes at føre denne Slægt videre; men det er heller ikke lykkedes at fastslaa, hvem Enevold Lorentzens Forældre var, og naar det en Gang vil lykkes, er det rimeligt, at det bliver i den anførte Ægidius Slægt, Johannes Ewalds Rod er at finde.

Men dernæst vil jeg gerne prøve at rokke ved Samtidens og Eftertidens Dom over Johannes Ewalds Moder og forsøge at give et, som jeg tror, psykologisk rigtigere Billede af hende og hendes Forhold end det, som navnlig Dr. L. Bobé har tegnet dels i Tilskueren for 1901, dels i sin Udgave af »Johannes Ewalds Levned og Meninger«.

I. Slægten Ægidius.

Giles Christensen (Hr. Ægidius). F. 1. September.... Fik Navn efter Dagen, da han fødtes¹⁾. Har maaske studeret i Tyskland, eller i hvert Fald paa Præsteskolen i Haderslev og maa have vist sig den lutherske Lære hengiven under sin Virksomhed som Sognepræst i Billum i Vester Horne Herred, hvor han aabenbart har været ansat før Reformationen, saa han hører til det Fler-tal af Landets Præster, som ogsaa efter den nye Tingenes Tilstand fortsatte i Embedet og tydelig nok maa have spillet en ret fremtrædende Rolle imellem de andre Præster. Thi da den tyskfødte Johann Wendt eller Hans Wandal, som han i Reglen kaldes, 1537 blev Superintendent i Ribe og skulde øve Tilsyn med

Kirke og Skole fra Limfjorden til Tønders Porte uden at kunne hverken forstaa eller tale Landets Sprog, blev Hr. Ægidius en af de fire Præster, der blev tilforordnet at følge ham som Tolk paa hans Rejser rundt i Stiftet²). Dette vilde næppe nogen Sinke eller for Reformationen mindre nidkær Mand blive valgt til.

Hustruens Navn kendes ikke, og af Børnene kendes kun to Sønner.

- A. Christen Ægidiisen. Da han er opkaldt efter Far faderen, har han antagelig været ældste Søn. Han efterfulgte Faderen som Sognepræst i Billum. † 28. September 1595. G. Christina — Børn kendes ikke —³). (Hun g. 2° 6. Februar 1597 Ib (Jacob) Christensen Høst, der blev den sidste Sognepræst i Billum. Efter hans Død blev Sognet Anneks til Janderup⁴).
- B. Laurits Ægidiisen. F. i Billum 9. August 1531. Opkaldt efter Dagens Helgen⁵). Sandsynligvis Student fra Ribe drog han efter maaske først at have ladet sig immatrikulere ved Universitetet i København til Wittenberg, og hvis han er identisk med den Laurids Egendon, som 1559 studerede i Wittenberg og af Melanchton anbefalede til kgl. Understøttelse, har han, før han drog dertil, i 4 Aar bestyret en Skole her i Landet⁶). 11. Marts 1561 Skolemester i Ribe. Efter 4 Aars Gerning her opsagde han sit Embede og drog paany til Wittenberg, hvortil han ankom 10. Juni 1565 og Aaret efter, 5. Marts 1565, tog Magistergraden som Nr. 1 af 38 Kandidater⁷). 25. Marts 1567 Rektor i Ribe paany. I Naadensaaret, da han kun oppebar Embedets halve Indtægt, fik han 160 Sldr. 2 Mk., hvad der sikkert har forekommet ham at være en ikke ubetydelig Sum, men dog for lille for ham at leve af: »Hvor er de blevne af?« spørger han i en Regnskabsbog. »Nesciol«⁸). 11. November 1569 Lektor theol. Ribe — Sp. i V. Vedsted. Da han først 23. Marts 1572 holdt sin Tiltrædelsesprædiken og ved den Lejlighed første Gang forvaltede Sakramenterne, maa han de første Aar have ladet Præsteembedet besørge af andre⁹). 28. April 1580 Sp. v. St. Cathrine K. i Ribe. 21. Februar 1587 Kannik i Ribe. (Hvad han siden 1579 havde haft Ventebrev paa)¹⁰). 9. Januar 1596 ramtes han af et Slagtilfælde, der omtrent berøvede ham Mælet og umuliggjorde ham fortsat Præstegering, hvorfor han 15. Januar s. A. tog Afsked. † i Ribe 16. September 1597, begr. i St. Cathrine K. midt for Koret 18. September s. A.¹¹). G. 1° i Ribe 24. November 1566 Sophie Iversdatter Stub. F. i Ribe 1531. † i Ribe 23. Marts 1591. Datter af Raadmand i Ribe Iver Stub og Anne Kristensdatter Hegelund, som efter hendes første Mands Død havde ægtet den

kgl. Rentemester for Nørre Jylland, Hr. Jørgen Pedersen¹²). — Sophie Stub havde været g. 1° Søren Svendsen, som 1554 var Stiftsskriver i Ribe. Afsat 28. November 1560 for Restancer i sit Regnskab. † 1564 saa yderlig forgældet, at hun maatte fragaa Arv og Gæld efter ham¹³). — Laurits Ægidiisen g. 2° i Ribe 21. Oktober 1593 Marine Laugesdatter. † 9. Februar 1600. Datter af Raadmand i Ribe Lauge Steffensen og Mette Christensdatter og Enke efter Borgmester i Ribe Peder Mortensen Hegelund¹⁴). Sidste Ægteskab var barnløst. Af 1. Ægteskab kendes med Sikkerhed 3 Sønner; Kinch nævner, at et Par andre Sønner døde unge og gætter paa en Datter.

I. Ægidius Lauritzen. F. i Ribe 15. September 1568. Stud. Ribe 1586. Derefter studerede han i København og Tyskland til 1591. 13. Februar 1596—21. Marts 1605 Rektor i Ribe. 8. Maj 1597 Magister Kbh.¹⁵). 26. Juni 1603 Archidiakon i Ribe, hvormed var forbundet et Regnskabsprovsti i Tørninglen. Efter Moderen bar han Tilnavnet Stub. † i Ribe 21. April 1627. G. i Ribe 26. August 1599 Maren Andersdatter Vedel. F. i Ribe 22. Juli 1582. † 28. Juni 1639. Datter af Hofpræst og Kgl. Historiograf Anders Sørensen Vedel og Mette Hansdatter Laugesen¹⁶). I Flg. Vahl skal de have haft 16 Børn¹⁷). Epitaphiet nævner dog kun 15¹⁸).

a. Laurits Ægidiisen. F. i Ribe 25. September 1600. † i Ribe 18. August 1601¹⁹).

b. Hans Ægidiisen. F. i Ribe 27. Oktober 1601. Stud. Lund 1623²⁰). Imm. Leyden 16. November 1628²¹). 24. Maj 1631 Magister Kbh.²²). 1631 Rektor i Aalborg. Entl. 27. Juni 1653. † 1659²³). G. Ane Sørensdatter. Datter af Slotsskriver i Aalborg Søren Madsen og Birgitte Thomasdatter²⁴). Hun g. 2° Peter Panck. 1649 Byskriver i Aalborg. Ca. 1663 Byfoged sm. St. † 1682²⁵).

c. Laurits Ægidiisen. F. i Ribe 18. December 1602²⁶).

d. Søren Ægidiisen. F. i Ribe 21. Februar 1604²⁷).

e. Sophie Ægidia. F. i Ribe 11. Marts 1605. G. Hans Pedersen. Søn af Kbm. i Ribe Peder Sørensen og Gyde..... Stud. Ribe 1622. 16. April 1626 Sp. Janderup. 5. Marts 1630 till. Sp. i Billum. 10.—11. Oktober 1634 led han stor Skade af Stormfloden, som trængte helt ind i Præstegaarden.

- 1653 Provst V. Horne Herr. † 1657. (Han var g. 1° Anna Christensdatter, Datter af Sp. Christen Sørensen i Janderup; og 3° Anna F. 1617. † 24. Maj 1658). Med Sophie Ægidia 4 S. 1 Dtr.²⁹).
- f. Anders Ægidiisen. F. i Ribe 9. Juni 1606. Raadmand i Slingerup²⁹).
- g. Dorthe Ægidia. F. i Ribe 17. April 1608. † 2. September 1609³⁰).
- h. Anna Ægidia. F. i Ribe 23. Maj 1609. † 6. Maj 1671. G. Hans Nielsen Lend. F. Gram 1593. Søn af Sp. i Gram Niels Johansen. 1616 Sp. i Gram. Han skal have haft et yndigt stærkt Mæle til at messe Latin. † i Gram 28. April 1656. (G. 1° 1612 Gunder Nielsdatter Bonnus. Datter af Raadmand i Ribe Niels Poulsen Bonnus. Og 2° 1617 Anna Matthiasdatter Pors. F. i Ribe 1604. ° i Gram .. Juni 1635. Datter af Sp. v. Ribe Domkirke Mathias Andersen Pors og Anna Pedersdatter)³¹).
- i. Ivar Ægidiisen. F. i Ribe 8. November 1610. Boede vist i Malmø og døde før 1651. G. Anna Pedersdatter. De havde 1 S.³²).
- k. Dorthe Ægidia. F. i Ribe 20. Maj 1612. G. Søren Pedersen Brøndum. Var Borger i Ribe. † 1647 eller 1648. Fl. B.³³).
- l. Sidsel Ægidia. F. i Ribe 22. Juli 1613³⁴).
- m. Mette Ægidia. F. i Ribe 2. Februar 1615³⁵).
- n. Dødfødt Datter. F. i Ribe 8. Februar 1616³⁶).
- o. Viveke Ægidia. F. i Ribe 3. Marts 1617. † 18. Maj 1683. G. i Ribe 9. Juni 1648 Christen Rasmussen Brod. F. i Skaane 1608. Stud. Lund 1632³⁷). 20. Maj 1645 Magister Kbh. 11. Maj 1646 Konrektor i Ribe. 12. Juni 1647 Rektor i Ribe. † i Ribe 2. Februar 1651. U. B. ³⁸).
- p. Karen Ægidia. F. i Ribe 28. Februar 1620. † i Ribe 18. Februar 1670. Ugift³⁹).
- II. Søren Lauritzen. F. i Ribe 1571. † i Ribe 5. Maj 1588⁴⁰).
- III. Ivar Lauritsen. Sammen med Broderen Ægidius oprejste han et Epitaphium for Forældrene og Broderen Søren⁴¹).
- IV. Johanna Ægidia. Formodes af Kinch at være Datter af Ægidius Lauritzen. G. i Ribe 19. November

1591 Niels Hansen Varder. 15. April 1591—1599 Res. Kpl. i Rødby-Ringsebølle. Hun døde i Rødby 12. Juli 1594⁴²⁾.

Et Sted, som jeg ikke har kunnet finde igen, har jeg set fremset den Formodning, at Ewaldernes Stamfader Enevold Lorentzen var Søn af Mester Lauritz Ægidiisen og maaske identisk med den ovennævnte Ivar Lauritzen. Det er vist i Pastor H. N. A. Jensens efterladte Papirer i Kiels Univ. Bibl., jeg har fundet dette. Paa denne Maade skulde det antagelig forklares, at hans Navn ikke var nævnet paa Epitaphiet. Imidlertid udelukker Epitaphiets Ordlyd ikke, at der jo kan have været andre levende Sønner end de to, der navngiver sig derpaa: »Ægidius & Ivarus filii mæsti posuerunt⁴³⁾. Det kan være de eneste, der var blevet tilbage i Fødebyen. Dertil kommer, at Ivar næppe vilde blive omskrevet til Enevaldus. En Tid var jeg tilbøjelig til at antage, Enevold Lorentzen var Søn af Laurits Ægidiisen. Der er imidlertid den Vanskelighed, at det udtrykkelig siges, at dennes sidste Ægteskab var barnløst. Skal han have været af 1. Ægteskab, maa han af Hensyn til Sophie Stubs Alder være født senest 1580—1585 og sandsynligvis endnu tidligere. Men da han først blev Student 1627 er det næppe sandsynligt, at han i det hele taget kan anføres som Barn af disse Forældre, snarere maaske som Dattersøn. Det eneste, jeg i denne Sag føler mig overbevist om, er, at han hører til denne Slægt.

II. Slægten Ewald.

Enevold Lorentzen eller Laurentius. F. i Ribe¹⁾. Stud. Ribe 1627²⁾. 20. Januar 1631 ordineret til Sognepræst i Bylderup i Slogs Herred. † i Bylderup 1660³⁾. Han var to Gange gift. Navnet paa den første Hustru kendes ikke. Men hun var fra Ribe eller Ribegnen. Antagelig er det gennem denne Hustru, Slægtskabet skal regnes, naar Nikolai Ewald siden hen kalder Lauge Hansen Stauning, Sognepræst i Møgeltønder »Oheim«. Det maa dog tages i Betragtning, at hans Beregning af Slægtskabsgrader i høj Grad afviger fra den nu gængse⁴⁾. — I dette Ægteskab fødtes en Søn. Da denne ikke kan være opkaldt paa Hr. Enevolds Side, formoder jeg, at han er opkaldt efter Morfaderen, og idet jeg gaar ud fra, at den ældste Datter af andet Ægteskab efter Skik og Brug er opkaldt efter den første Hustru, skulde hendes Navn have været: Birgitte Sørens datter⁵⁾. — G. 2° Catharina Prætorius. F. i Højst 26. November 1615. † i Højst 10. November 1701. Begr. sm. St. 22. November s. A. Datter af Sp. i Højst Johannes Prætorius og Metta 10 B.⁶⁾.

- A. Søren Ewald. (Severinus Enevaldi). Eneste Barn af første Ægteskab. Begr. i Bylderup 7. April 1644⁷⁾.
- B. Johannes Ewald⁸⁾. F. i Lendemark 26. April 1637. Blev Student formodentlig fra Tønder. Immatr. Leipzig 1656⁹⁾. † i Leipzig, hvor han studerede Theologi¹⁰⁾.
- C. Birgitte Ewald. F. i Lendemark 12. Januar 1639. Begr. i Bylderup 11. Marts 1686, g. i Bylderup 16. Oktober 1683 Friedrich Lilie. F. i Adelby 1633. Søn af Provst Henrich Lilie og Catharina Diakon i Bylderup. Begr. i Bylderup 30. November 1708. (G. 1° 28. December 1664 Margaretha Pauli. F. Maj 1603. Begr. i Bylderup 3. Maj 1683. Enke efter en Pastor Martini¹¹⁾ 3°. Han var i Aarene før sin Død ofte til Alters med sin Hustru¹²⁾).
- D. Mette Ewald. F. i Lendemark ca. 15. September 1641¹³⁾. G. Ægidius Lauritzen. F. i Ribe 7. Januar 1637. Søn af Stadssekr. & Vinhandler Laurentius Jensen og Maren Bertelsdatter Struck¹⁴⁾. Stud. Ribe 1656¹⁵⁾. 17. Marts 1661 Sp. i Bylderup. † i Lendemark 22. Juli 1698. Begr. i Bylderup 29. Juli s. A. (Han var vist g. 2° Catharina Holst, Datter af Kbm. i Flensborg Andreas Holst og Salome Lundius fra Ullerup Prgd.)¹⁶⁾. Blandt deres Børn, af hvilke 3 blev Præster, var den bekendte Udgiver af Varnæs Salmebogen, Sp. i Varnæs Barthold Christian Ægidius.
- E. Laurentius (Lorentz) Ewald. F. i Lendemark 1643. 1668 Sp. i Dagebøl. † i Dagebøl 13. November 1698. G. Gude Andersdatter Ambders. Datter af Sp. i Burkal Andreas Ambders og Elisabeth Caspersdatter. De havde i hvert Fald 2 Sønner og 1 Datter¹⁷⁾. Hun g. 2° Laurentius Møller. F. i Flensborg, Søn af Sp. v. Nikolai K. Flensborg Olaus Møller og Christine Breckling. 6. December 1698 valgt Sp. i Dagebøl. † i Dagebøl 22. Oktober 1727¹⁸⁾.
- I. Mette Magdalene Ewald. G. Johannes Prætorius, Degn i Burkal. (Se under Slægten Prætorius).
- II. Andreas Ewald. Blev som Student fra Tønder immatr. Kiel 27. April 1705¹⁹⁾. 1721 Adj. min. cum spe succ. i Dagebøl. 22. Oktober 1727 Sp. sm. St. † i Dagebøl 14. Marts 1741²⁰⁾.
- III. Johannes Ewald. Immatr. Kiel s. D. som Broderen ovenfor. Blev siden Kompastor v. Rendsburg Kristk. G. Uelsby 31. Januar 1727 Dorothea Christlieb Heering. Datter af Sp. i Bargum Josva Hee-

ring og Dorothea Christine Lüders. Mindst 3 S. 2 Døtre²¹).

a. Heinrich Christian Gottfried Ewald. F. i Rendsburg 24. Januar 1728. Immatr. Kiel 13. Oktober 1746²²). 24. Februar 1755 Diakon i Brockdorf. Ord. 4. Oktober s. A. 1756 Sp. sm. St. † i Brockdorf 9. Marts (13. Maj) 1779 (1780). G. 1755 Wibke Katharina Storm. Datter af Sp. v. Rendsburg Marie K. Georg Storm og Charlotte Sophie Hedewig Meyer²³). Af deres Børn kender jeg kun 1 Søn:

1. Christian Friedrich Georg Ernst Ewald. F. i Brockdorff 1766. Stud. Medicin i Kbh., Greifswald og Kiel, hvor han immatr. 2. Maj 1795²⁴). 5. September 1795 Dr. med. Kiel. 1795 prakt. Læge i Kappel. 1806 prakt. Læge paa Taasinge. S. A. prakt. Læge i Svendborg. 29. December 1807 karakt. Fysicus. 30. Maj 1821 Cancelliraad. † i Svendborg 27. Juni 1827. G. A m a l i e C l a r²⁵).

b. Johann Jacob Ewald. D. i Rendsburg Kristk. 19. Juni 1729. Immatr. Kiel 7. Oktober 1747²⁶).

c. Charlotte Friederica Ewald. D. i Rendsburg Kristk., 16. Juli 1730²⁷).

d. Otto Nicolaus Ewald. D. i Rendsburg Kristk. 13. September 1731²⁸).

e. Marie Eleonore Antoinette Ewald. D. i Rendsburg Kristk. 21. December 1733.²⁹

f. Dorothea Catharina Ewald. D. i Rendsburg Kristk. 19. Januar 1736³⁰).

IV. Christian Ewald. Døde som Barn³¹).

V. Christian Ewald. F. i Lendemark 6. April 1646. Var først ansat i Sølvkammeret i Kbh men blev siden Tolder i Bredebro³²). Af hans Børn kender jeg en Søn:

a. Peter Christian Ewald. Degn i Bredebro. G. Anna Henriksdatter Rutensteen³³). Mindst en Søn:

1. Joachim Ewald. F. i Bredebro 28. Maj 1725. Stud. Ribe 1746³⁴). Cand. 2. August 1750 h. Var først Huslærer i Farup Prgd., men blev 1753 Lærer ved Vaisenhuset, sluttede sig nær til Enevold Ewald, der døde i hans Arme³⁵). 11. April 1755 fik han Ventebrev paa Vejen-Læborg Sognekald, men blev s. D. Sp. i Vorbasse-Grene og ord. 11. Juli s. A. Han omtales som en dygtig Præst, en from Pietist og Ven

af Brødremenigheden, som han til sidst helt sluttede sig til. 4. Maj 1764 Sp. i Hviding. Entl. 7. August 1807 som Jubellærer, hvorefter han tog Bolig i Christiansfeld. † i Christiansfeld 12. April 1806 og begravet paa Brødremenighedens Kirkegaard. G. 11. April 1755 Esther Stemann. F. i Grelsbøl ved Tønder som Datter af Gaardejer og Dige-foged Ebbe Sønnichsen og Cathrine Sønnichsen. † i Hviding 22. August 1782 5 B.³⁶).

A). Johannes Ewald. F. i Vorbasse 7. August 1761. Var først Lærer i Christiansfeld, men blev siden Præst i Brødremenigheden. Hans Hustru var Datter af Mølleren i Taarning Mølle ved Christiansfeld Sønnich Sønnichsen og Maria Margrethe Heisel³⁷).

B). Anna Christine Ewald. F. i Vorbasse 23. November 1762. † i Gislev 5. Marts 1851. G. 1791 Knud Knudsen. F. i Nr. Næraa 2. Juni 1752. Søn af Sp. i Nr. Næraa—Nr. Højrup Hans Knudsen og Anna Andersdatter Hyllerup. Stud. Odense 1741. Cand. 14. September 1743 h. 24. Maj 1780 fik han Ventebrev paa Nr. Næraa—Nr. Højrup Sognekalder. 1785 Adj. min. cum spe succ. sm. St. Ord. 4. November s. A. 21. Januar 1791 ved Faderens Død Sp. sm. St. 9. Januar 1795 blev Bederslev Anneks i St. f. Nr. Højrup. Entl. 5. November 1817. † 7. September 1822. 3 S. 2 Dtr.³⁸).

C). Christian Ewald. F. i Hviding 1768. Cand. theol. † i Christiansfeld 24. Marts 1789 af Blodstyrtning under et Besøg hos Broderen. Ugift³⁹).

D). Cathrine Ewald. F. i Hviding 4. Maj 1774. † 15. November 1841. G. 1791 Jens Frederik Boesen. F. i Rynkeby 3. September 1765. Søn af Sp. i Vigerslev-Veflinge Ludvig Mortensen Boesen og Ulrikke Eleonore Sechmann. Stud. pr. 1782. Cand. 21. Juni 1797 nc. 16. Juli 1788 Sp. i Vigerslev-Veflinge. Ord. 13. August s. A. 5. Oktober 1791 Provst for Skovby Herr. 5. September 1815 Rang med Amtsprovster. 16. Juli

1836 R. af Db. † i Vigerslev 23. August 1839
som Jubellærer. 6 S. 6 Dtr.⁴⁰).

E). Maria Ewald. Levede ugift hos Faderen
til hans Død⁴¹).

H. Peter Ewald. F. i Lendemark .. December 1648. Begr. i
Bylderup 17. Marts 1649⁴²).

I. Peter Ewald. Førte Skib paa Ostindien. Boede senere i
England, hvor han giftede sig »und hatte eine galante Frau«
† ved Skibets Forlis⁴³).

K. Gregorius Ewald. Var først ansat paa Frederiksborg
Amtstue og blev siden Tolder i Kbh. † i Kbh. 1697⁴⁴). Fik
30. September 1674 Till. til at gifte sig med Dorothea
Marcus Prices⁴⁵). Derefter fik han 6. Oktober 1676 Til-
ladelse til at gifte sig med Dorothea Nielsdatter⁴⁶).

L. Nicolaus Ewald. F. i Lendemark 1658. Imm. Kiel 5.
Juli 1679⁴⁷). Det er dog neppe det eneste Universitet, han har
besøgt. Efter Tidens Skik maa han antages at have besøgt ad-
skillige andre Universiteter for saaledes at dygtiggøre sig til
den Gerning, han i Fædrenes Spor havde valgt at vie sig til.
Fra hans Immatriculation i Kiel bliver der et Slip i hans Liv
paa 14 Aar, hvor jeg ikke kan følge ham. I Kbh. synes han som
den første af sin Slægt ikke at have studeret, i hvert Fald har
jeg ikke fundet ham i Universitetsmatriklen. Det er saa meget
mærkeligere, om end ikke enestaaende, naar man tager i Be-
tragtning, at Kirkesproget i det Sogn, hvor han siden blev Præst,
var dansk. I Kraft af den Uddannelse, han saaledes havde faaet,
og efter hvad der ogsaa var Sædvane i Hertugdømmet, blev
hans Embedssprog tysk, og Kirkebøgerne fører Ætlingen af
den danske Tolk for Tyskeren Wandal paa Tysk. Det vil dog
være en forhastet Slutning at drage, at ogsaa hans Hussprog
har været tysk. Utvivlsomt var det den vestslesvigske Dialekt,
der siden lød i hans Præstegaard, og som hans Børn lærte at
tale. Imidlertid synes den theologiske Uddannelse, han havde
faaet ved Tysklands orthodoxe Lærestalter, ikke at have
udtørret hans kristne Hjerteliv. Hans Hjertesuk, der er ind-
skrevne i Højst gamle Kirkebog, tyder ikke paa, at det er
en af den orthodoxe Periodes hjertekolde Personligheder, man
staar overfor. Meget mere maa han vel betegnes som en af
denne Præstetypes gammeltroende, en af de stille i Landet, der
varsler om slumrende Livskraft for Menighedslivet og i sit Skød
bærer den nye Dag. Det er i Aaret 1693, vi atter træffer Ni-
kolai Ewald. Da kaldes han til Adj. min. cum spe succ. i Højst
hos hans Moders Brodersøn, Johannes Prætorius, som vil blive
nærmere omtalt under Slægten Prætorius. 1703

Sp. sm. St. ved Formandens Død. I hans sidste Aar blev han stærkt paavirket af Sønnen og de Tanker og Arbejdsformer, der med ham trængte ind paa ham, og ogsaa efter Sønnens Bortrejse til Kbh., holdtes der hver Aften Bedemøder i Prgd. i Højst, hvortil de omvendte i Sognet gav Møde⁴⁸). † i Højst 16. November 1733 og begravet Højst 8. December s. A.⁴⁹). G. i Højst 6. Juni 1694 Mette Magdalene Prætorius. F. i Højst 16. Maj 1671. Begr. sm. St. 15. November 1729⁵⁰). Datter af Sp. i Højst Johannes Prætorius og Dorothea Apollonia.....(om dem se Slægten Prætorius). 10 Børn.

I. Catharina Ewald. F. i Højst 5. Maj 1695. G. Peter Michelsen, Kirchspielsvogt i Hostrup⁵¹).

II. Enevold Ewald. F. i Højst 29. August 1696. Blev Prof. Theol. og Præst v. Vaisenhuset Kbh. † i Kbh. 17. November 1754. G. i Kbh. 11. Oktober 1730 Maria Matthiasdatter Wulff. F. i Kbh. 23. April 1715. † i Kbh. 3. Maj 1791. Datter af Bygningsentreprenør og Tømmerhandler i Kbh. Matthias Wulff og Maria Martens⁵²). Mindst 5 S. (Om Enevold Ewald og hans Hustru se nedenfor).

a. Nicolai Ewald. D. i Kbh. 4. September 1731. † som Barn⁵³).

b. Matthias Ewald. F. i Kbh. 3. September 1732⁵⁴). † som Barn.

c. Matthias Wilhelm Ewald. F. i Kbh. 1739. Stud. Roskilde 1758. Efter stadig Vekslen mellem Studier og Soldatertjeneste, blev han endelig 1761 sendt til Vestindien som hvervet Soldat. 8. Marts 1763 Korporal. Degrad. 21. November 1764 for slet Opførsel. 1765 deserterede han til et af de spanske Eilande, men omkom under Forsøget i en Orkan⁵⁵).

d. Johannes Ewald. F. 18. November 1743. Dansk Digter. † 17. Marts 1781. Ugift. Hans Liv er for ofte beskrevet og for kendt til, at det skal omtales her. Kun skal her peges paa det ejendommelige Træf, at det bliver denne Mand, hvis Fædrene og Mødrene Slægt havde Rod i Grænselandet, der blev Forløberen for Nationalbevidsthedens Gennembrud i vort Folk og med sin kendte Replik fra Harlekin Patriot: »Al vor Fortræd er tytsk!« klart formulerede den Tankegang, der siden arbejdede sig frem i Folket og affødte Loven om Indfødsretten⁵⁶).

e. Enevold Ewald. F. i Kbh. 1753. 1774 Sekondløjtn. i Rytteriet. 1776 Premierløjtnant i Husarerne.

- 1777 Jagtjunker. 1782 indlagt paa Hospitalet for Kønssygdom, og for slet Husholdning og daarlig Opførelse dømt til at hensættes et Aar i Kastellet. Afskediget 1785. Rejste til Wien, hvor han 1786 til en Jøde pantsatte sit Afskedspatent. 1791 var han Staldmester i Siebenbürgen. Var i alle Henseender en Døgenigt⁵⁷).
- III. Dorothea Apollonia Ewald. F. 27. Maj 1698 i Højst. 3 S. 2 Dtr. G. i Højst 20. September 1727 Hans Rasmussen Schmidt. F. i Sottrup 1700. Degn i Højst⁵⁸). † i Højst 1. Juli 1746. Begr. sm. St. 10. Julis. A. Søn af Rasmus Hansen Schmidt i Sottrup.
- IV. Cathrine Elisabeth Ewald. F. i Højst 22. Juli 1700. † i Højst 30. Januar 1706 af Mæslinger⁵⁹).
- V. Johannes Ewald. F. i Højst 26. Juli 1702, Bonde i Højst. G. i Højst 6. Juli 1724 Anna Maria, Enke efter Hans Holmorst, Retsskriver og Kirchspielvogt i Højst. 6 B.⁶⁰).
- a. Mette Maria Ewald. F. i Højst 2. Maj 1725⁶¹).
- b. Anna Margrethe Ewald. D. i Højst 28. August 1727. † i Højst 25. September 1744⁶²).
- c. Nicolai Ewald. D. i Højst 21. December 1730. Begr. i Højst 8. April 1731⁶³).
- d. Nicolai Ewald. D. i Højst 19. Marts 1732. Begr. i Højst 13. Marts 1733⁶⁴).
- e. Catharina Dorothea Ewald. D. i Højst 6. Juni 1734. Begr. i Højst 31. Maj 1735⁶⁵).
- f. Mette Christine Ewald. F. i Højst 1736⁶⁶).
- VI. Lorentz Gregorius Ewald. F. i Højst 18. August 1704. † sm. St. 11. Februar 1706 af Mæslinger⁶⁷).
- VII. Lorentz Gregorius Ewald. F. i Højst 1. Maj 1706. † sm. St. 10. Juli 1707⁶⁸).
- VIII. Cathrine Elisabeth Ewald. F. i Højst 8. Juli 1708. G. i Højst 30. Juni 1729 Peter Bossen. D. i Højst 8. November 1705. Søn af Kirchspielvogt i Alslev Boh Mortensen og Maren Hansdatter fra Mjolden. De boede først i Højst, men flyttede siden til Løgumkloster. Fl. B.⁶⁹).
- IX. Mette Magdalene Ewald. F. i Højst 2. August 1710. † i Højst 12. Januar 1769. G. i Højst 25. November 1732 Espen Petersen Hørup. F. i Hørup 1697. Det kan næppe betvivles, at hans Forældre var Peter Hansen Snogbæk — som vist er identisk med den Peder Skolemester i Hørup paa Als som begravedes der 6. Januar 1716 — og Eleonora Esbensdatter,

som viedes i Hørup 4. August 1695. Hendes Forældre var Diakonen i Hørup Hr. E s b e n J a c o b s e n og Hustru A n n a⁷⁰⁾. Pastor Hørup havde studeret ved tyske Universiteter, var ikke Student fra Odense eller immatrikuleret i Kbh. som ellers Alsingernes Skik var, og der ved forklares det vel, at ogsaa han førte Kirkebogen paa tysk. 1. August 1732 blev han Adj. min. cum spe succ. i Højst og 16. November 1733 succederede han ved Svigerfaderens Død, men allerede 8. December 1737 døde han selv fra Hustru og 3 smaa Børn, af hvilke ingen fortsatte Slægtens Traditioner, saa han blev den sidste af den Række beslægtede Præster, som fra 1544 havde beboet Højsts gamle Præstegaard og forkyndt Evangeliet for de skiftende Slægter. Af Sønnerne⁷¹⁾ var den ældste Søn, N i k o l a i, født i Højst 2. August 1733, vistnok Missionær for Brødremenigheden, (eller Sømand). Han døde i Surinam 7. September 1759, hvorfor hans Moder lod afholde en Mindegudstjeneste for ham i Højst Kirke⁷²⁾. — Den anden Søn, P e t e r, fødtes 6. April 1735, men efter hans Konfirmation i Højst Kirke 1750 har jeg ikke hidtil fundet hans Spor⁷³⁾. — Datteren M e t t e M a g d a l e n e H ø r u p, født i Højst efter Faderens Død 10. November 1738, ægtede 12. Februar 1762 i Højst Bonden I n g v a r d t P e t e r s e n H ø c k fra Burkal Sogn, Broder til den daværende Sognepræst i Højst⁷⁴⁾. — Pastor Hørups Enke indtraadte ikke i nyt Ægteskab, et i de Dage ret sjældent Tilfælde hos Præstenkerne. Alt tyder paa, at hun har været hjertelig grebet af Pietismen og levede stærkt med i det aandelige Liv, som i de Dage rørte sig i Egnen omkring Højst og Burkal.

- X. B i r t h a M a g d a l e n a E w a l d. F. i Højst 10. November 1713. † i Tønder 20. August 1779. Begr. sm. St. 23. August s. A. G. T h o m a s H ø y e r. Købmand i Tønder⁷⁵⁾.

III. Slægten Prætorius.

Stamfaderen, hvis Navn jeg ikke har fundet, boede i Bedsted. Antagelig har han været Herredsfoged, deraf Navnet. 2 Sønner har jeg fundet.

- A. B e r t r a m P r æ t o r i u s. Havde Bryllup 15. Juni 1595¹⁾.
† i Højst 22. Maj 1611.
- B. J o h a n n e s P r æ t o r i u s. F. i Bedsted 1561. 16. November 1589 Adj. min. cum. cum spe succ. i Højst, hvor han tiltraadte 21. December s. A. 23. Oktober 1592 Sp. sm. St.

† i Højst 14. December 1645, begr. 22. December s. A. G. 1° Cathrine Petersdatter. † i Højst 8. Februar 1608. 1 S. G. 2° i Højst 16. Oktober 1608 Metta F. 1570. Begr. i Højst 17. Marts 1659. 4 B.²). Medens det ikke er lykkedes mig at finde noget om hans anden Hustrus Afstamning, var den første hans Formands Datter. Formanden Peter Thomsen var vist født i Ribe 1509 som Søn af en Thomas Thomsen. 1537 blev han Kollega ved Ribe Latinskole. 1542 avancerede han til Rektor ved samme Skole og fik tillagt Indtægten af Hornstrup Sogn, men allerede 1544 afgik han fra denne Stilling for at blive Sp. i Højst. † i Højst 23. Oktober 1592 og begr. 26. Oktober s. A. Hans Hustru Catharina, der mulig har været Datter af eller Enke efter den første lutherske Præst i Højst, Frederik, blev begr. i Højst 16. November 1602. Foruden Datteren, der ægtede Eftm. havde de en Søn Thomas, der blev Præst, enten Thomas Petersen i Branderup eller snarere Thomas Petersen Gualtherus i Burkal³).

- I. Christian Johansen Prætorius. F. i Højst 13. September 1590⁴).
- II. Peter Johansen Prætorius. F. i Højst 14. August 1609. Boede i Flensborg, hvor han begravedes 11. Januar 1652⁵).
- III. Johannes Johansen Prætorius. F. i Højst 21. Maj 1611. Ord. 3. Juni 1637 til Adj. min. cum spe succ. i Højst. Tiltr. 13. September s. A. og succederede 14. December 1645 ved Faderens Død. † i Højst 4. December 1686. G. i Højst 9. Juni 1639 Ellen Thorstensdatter 1 S.⁶).
- a. Johannes Prætorius. F. i Højst 10. Juli 1640. Imm. Kiel 9. Oktober 1665⁷). 1667 Adj. min. cum spe succ. i Højst. 4. December 1686 Sp. sm. St. Begr. i Højst 3. Oktober 1703. Hans Hustru Dorothea Apollonia var f. 1644 og blev begr. i Højst 5. December 1724. 10 B.⁸).
1. Mette Magdalene Prætorius. F. i Højst 11. Marts 1670. † sm. St. 13. April s. A.⁹).
2. Mette Magdalene Prætorius. F. i Højst 16. Maj 1671. Begr. i Højst 15. November 1729¹⁰). G. i Højst 6. Juni 1694 Nikolai Ewald, Sp. i Højst. Se Slægten Ewald.
3. Johannes Prætorius. F. i Højst 24. Januar 1673. Degn i Burkal. Pietist og Hernhutternes nære Ven. Levede 1743. G. Mette Magdalene

Ewald. Datter af Sp. i Dagebøl Laurentius Ewald og Gude Andersdatter Ambders¹¹⁾).

- A). Lorenz Prætorius. F. i Burkal 27. November 1708. Ministerialembudsmand i Kbh. Konferensraad. En af Lederne af Brødreneitetet i Kbh. † Kristiansfeld 23. August 1781. G. 26. August 1735 Gertrud Maria Eicksted. F. i Kbh. 1713. † 17. Oktober 1804¹²⁾).
- I). Johannes Prætorius. F. i Kbh. 20. Oktober 1738. Præst i Kristiansfeld 1772. † i Kristiansfeld 12. December 1782. G. Maria Jensen¹³⁾. (Hun g. 2° 29. Marts 1784 Johann Friedrich Frühauf. F. 3. April 1729. 1782 Præst i Kristiansfeld. † 24. Juni 1799¹⁴⁾).
- B). Gude Cathrine Prætorius. D. i Burkal 9. Juli 1711¹⁵⁾).
- C). Helene Elisabeth Prætorius. G..... Meinert. Skipper i Dagebøl¹⁶⁾).
- D). Dorothea Apollonia Prætorius. G. Paul Asmussen. Degn i Burkal¹⁷⁾).
4. Jacob Conrad Prætorius. F. i Højst 5. Maj 1675¹⁸⁾).
5. Stephan Hinrich Prætorius. F. i Højst 10. Maj 1677. Som Student fra Tønder immatr. Kiel 2. Juli 1695¹⁹⁾). Immatr. Kbh. 30. Juni 1698²⁰⁾). 22. Oktober 1701 Adj. min. cum spe succ. i Hammelev, efter først at have været Huslærer paa Skjærsø. 25. Juni 1727 Sp. sm. St. † i Hammelev 26. Juli 1742. G. i Hammelev 7. September 1702 Dorothea Sophia Reimer. † 1758. Datter af Sp. i Hammelev Johannes Reinholdsens Reimer og Anna Maria Christiansdatter. 5 S.²¹⁾).
- A). Johannes Prætorius. Immatr. Halle 17.. immatr. Jena 11. Marts 1722²²⁾). Var først Rektor i Büsum i Ditmarsken. 1733 Sp. i Simonsberg. 17. August 1742 Sp. i Hammelev. † i Hammelev 25. Juli 1751 kort efter hans Præstegaard var brændt. G. Elsa be Kruse. »Gud hørte hans Enkes og to Sønners Hysten og bevægede Kongen til at kalde ham hans Broder til Eftermand, som antog sig disse bedrøvede«²³⁾).

- 1). Stephan Hinrich Prætorius. F. i Simonsberg 1740. Stud. Haderslev 1763²⁴). 1772 Sp. i Tetenbüll. Tiltr. 9. August s. A. . . . Oktober 1783 Sp. i Heils-Veistrup. † i Heils 29. Maj 1806. G. Margrethe Hedvig Holst. Jeg har fundet 1 S.²⁵).
- a). Johann Jacob Prætorius. F. i Heils 20. December 1784. Stud. Haderslev 1808²⁶). Cand. 20. Juli 1818. l. 22. August 1821 Sp. paa St. Thomas-St. Jan. Ord. 5. Oktober s. A. till. Miss. sm. St. 19. September s. A. 4. Juni 1831 Sp. i Tødsø-Erslev. † i Tødsø 16. Januar 1833. G. 1° 30. August 1821 Caroline Marie Lehmeier. F. i Kallø 19. Juli 1798. † paa St. Thomas 2. September 1823. Datter af Birkedommer, Kammeraad, Morten Frederik Lehmeier og Mette Brendstrup. 1 B. G. 2° 7. Juli 1724 Charlotte Angélique Raupach. F. paa St. Thomas 29. Maj 1806. † i Kbh. 8. Januar 1862. Datter af Garnisons og Regimentskirurg Frederik Andreas Raupach og Charlotte Antoinette von Holten. 3 B.²⁷).
- 1). Carl Stephan Heinrich Prætorius. Købmand²⁸). G. 1° Sophie Christine Walløe. † 6. Maj 1856²⁹). G. 2° Thora Sophie Schou. † 9. April 1875³⁰).
- (A. Axel Frederik Johannes Prætorius. F. 8. Februar 1851. Exam. jur. 1881. 1882—1886 Ejer af Aabygaard, Aarhus. 1884 Assist. v. Statsbanerne. G. Kbh. 28. Juni 1883 Clara Hanne Ida Rosaline von Thun. F. i Kbh. 2. August 1854. Datter af Ritmester Ludwig Vilhelm Emil Warnstedt von Thun og Julie Sørine Ovine Henriette Kierulf³¹).
- (B. Carl Valdemar Prætorius. F. paa St. Thomas 23. Oktober 1852. Stud. Herlufsholm 1872. Cand. 22. Januar 1878. l. 5. September 1881 p. Kpl. i Ørting-Falling. Ord. 7. Oktober s. A. 15. Juni 1884 prv. Medhj. i Vellev. 13. April 1886 Sp. i Sevel. 12. Marts 1901 Sp. i Fjeldsted-Harndrup. Entl. 12. September 1924. † 26. Februar

1928 som den foreløbig sidste Præst af Slægten her i Landet. G. 1° Asmild 12. Oktober 1888. Johanne Marie Bruun. F. p. Bruunshaab 20. Juli 1862. † p. Bruunshaab 11. Juni 1901. Datter af Fabrik-ejer Bertel Bruun til Bruunshaab og Engel Marie Reinholdine Bruun. G. 2° i Dalum 2. August 1907 Meta Sophie Poulsen. F. i Stubbæk, Ensted Sogn 25. September 1860. Datter af Provst, Sp. i Karleby-Horreby Christian Michael Johannes Poulsen og Abel Meta Marie Johansen³²).

II). Andreas Christian Prætorius. F. i Simonsberg 29. Oktober 1741. Studerede i Halle. 9. August 1772 valgt, 27. August s. A. udn. Sp. i Helleved-Egvad. 10. Juli 1789 Sp. i Burkal. Var først Rationalist, siden Hernhuterpræget Pietist. † i Burka! 22. Oktober 1801. G. i Aabenraa 2. December 1773 Maria Heisel. D. i Aabenraa 17. Marts 1756. † i Sønderborg 22. Januar 1809. 6 B. Datter af Kbm. i Aabenraa Heinrich Heisel og Maria Schade³³).

a). Johannes Prætorius. F. i Helleved 20. August 1775³⁴).

b). Elsa Maria Prætorius. F. i Helleved 5. August 1776. † i Bylderup 14. December 1843. G. 1° Burkal 7. December 1799 August Hinrich Brandt. F. i Aabenraa 11. Oktober 1766. Søn af Skipper i Aabenraa Johannes Brandt og Bothilla Heisel. 10. August 1798 Herredsfoged i Sdr. Rangstrup Herr. † i Taarning Mølle 23. Juli 1800. 1 S.³⁵). G. 2° i Aabenraa 12. Juli 1806 Knud Krongaard. F. i Vilstrup 11. Oktober 1774. Søn af Daniel Nielsen og Maren Knudsdatter. Stud. pr. 1794. Imm. Kbh. 21. August s. A. Cand. 28. April 1800 l. 18. Oktober 1805 Diakon i Sottrup. 20. Marts 1821 Sp. i Bylderup. Han skældte ud i Kirken, naar Folk gjorde en uredelig Handel. En af de gamle i Sottrup fortalte, at han ikke vilde have sin Hustru forløst, før Stjer-

- nerne »stod godt«. »Han maa jo enten have været Frimurer eller tumbet!« sluttede den gamle Meddeler. † i Bylderup 18. September 1832. 4 B.³⁶).
- c). Maria Prætorius. F. i Hellevad 22. December 1777. † i Hellevad 14. September 1781³⁷).
- d). Wibecke Prætorius. F. i Hellevad 31. Maj 1779. † 4. November. 1832 G. i Burkal 27. Juni 1801 Friedrich Wilhelm Dieck. F. i Potsdam 30. Maj 1761. Søn af Friedrich Wilhelm Dieck og Anna Maria Heiliger. 1799 Diakon i Witzworth. 1816 Sp. sm. St. † i Kirken sm. St. 6. November 1827. 3 B.³⁸).
- e). Maria Prætorius. F. i Hellevad 19. August 1782. † i Sønderborg 3. Juli 1836. G. 1° i Burkal 27. August 1802 Johann Friedrich Momsen. F. i Sønderborg 8. Februar 1777. Søn af Kbm. i Sønderborg Johann Friedrich Momsen og Anna Marie Jebsen. Var Kbm. i Sønderborg. † sm. St. 10. November 1808 efter et ulykkeligt Fald. 2 Dtr.³⁹). G. 2° i Sønderborg 26. Februar 1815 Johann Christian Heinrich Heide. F. i Rendsburg 5. November 1783. Søn af Hjulmager i Rendsburg Johann Christian Heide og Lena Wolff. Kbm. & Raadmand i Sønderborg. † i Sønderborg 29. November 1846⁴⁰).
- f). Johanne Henriette Prætorius. F. i Burkal 8. September 1791. G. i Sønderborg 30. Juni 1811 Bendix Lüders. F. 1780. Søn af Amts- & Toldforvalter Friedrich Carl Lüders og Christine Todsén. Forpagter af Augustenborg Ladegaard. † i Slesvig 5. Juli 1841. Begr. i Sønderborg 10. Juli s. A. 8 B.⁴¹).
- III). Johannes Prætorius. F. 1750. Var vistnok Broder til Præsten i Hejls. Bogholder i Kbh. En Tid i Vestindien. † 2. Marts 1826⁴²).
- a). Elisabeth Prætorius. F. 1780. † Januar 1861. G. 9. November 1809 Anthonius Krieger. F. 1776. Kontreadmiral. † 25. August 1847. 4 S. 3 Dtr.⁴³).
- B). Johannes Reinhold Prætorius. 1734 Feltpræst. 1736 Sp. i Dedsbøl. Inds. 8. Juli s. A. † i Dedsbøl 1. Marts 1755. G. Cæcilia Marina..... Enke efter Sp. v. St. Laurentii K. Føhr Jens Kirkerup. Mindst 1 Dtr.⁴⁴).

- I). Dorothea Sophie Prætorius. † i Avnbøl 3. Maj 1791. Begr. i Ullerup 8. Maj s. A. B. g. i 42 Aar m. Johann Heinrich Paulsen. Apotheker i Wyk, Føhr⁴⁵).
- C). Stephan Heinrich Prætorius. Var 1752 Amtsfuld­mægtig. Siden i 15 Aar Sekr. paa Gram.⁴⁶).
- D). Henrich Prætorius. Farver i Skærbæk. G. i Skærbæk 22. November 1735 Elisabeth Dorothea Jepsdatter Schmidt. 10 B.⁴⁷).
- I). Stephan Hendrich Prætorius. D. i Skærbæk 30. December 1736⁴⁸).
- II). Dorothea Sophie Prætorius. D. i Skærbæk 4. November 1738. G. i Hammelev 7. September 1772 Malmberg. Overstyrmand i Karlskrona⁴⁹).
- III). Peter Prætorius. D. i Skærbæk 12. Februar 1741⁵⁰).
- IV). Stephan Henrik Prætorius. D. i Skærbæk 3. April 1743⁵¹).
- V). Jeppe Prætorius. F. i Skærbæk 4. Juli 1745. Grosserer i Kbh. † 6. Juli 1823. G. 1772 Elisabeth Vilhelmine Lemvig. F. 4. Maj 1744. † 17. Juli 1807. 5 B. Datter af Amtsforvalter Frederik Ludvig Lemvig og Elisabeth Kling⁵²).
- a). Henrik Frederik Prætorius. F. 30. Marts 1783. Gross. i Kbh. Etatsraad. † i Kbh. 24. Februar 1863. G. Bolette Elisabeth Volquartz. † 6. Februar 1863⁵³).
- 1). Vilhelmine Sophie Prætorius. F. i Kbh. 26. Februar 1804. † 2. August 1862. G. 23. August 1834 Sigvard Poulsen. F. i Kolding 20. Januar 1801. Hittebarn af ukendte Forældre. Stud. pr. 1818. Cand. 26. April 1827 h. Opdraget af Toldkontrollør Hjersing i Flensborg og Pastor Sabro i Tandslet, hvilken sidste dimitterede ham. 4. Januar 1828 p. Kpl. i Spjellerup-Smerup. Ord. 11. Januar s. A. 4. Juni 1834 Sp. i Asserballe. 10. Juni 1847 Sp. i Glumsø-Bavelse. † i Kbh. 28. Maj 1870. 4 B. 2° 1. August 1865 Anna Ægidia Klestrup. F. 20. August 1840. † 6. August 1903. Datter af Kbm. i Ærøskøbing, Ejer af Gravendal Eli Sophus Klestrup og Salome Marie Erreboe⁵⁴).

- 2). J e p p e P r æ t o r i u s . F . i K b h . 1806.
Stud. Borgerdydssk. Chrhvn. 1823. Cand.
jur. 24. April 1829 l.—l. Volontær i Kan-
celliet. † i Kbh. 24. April 1834. Ugift⁵⁵).
- b). J a c o b C h r i s t i a n P r æ t o r i u s . F . 13.
December 1784. Grosserer i Kbh. † i Kbh. 23.
Marts 1859. G. M a r i a E l i s a b e t h K r ü -
g e r . F . 1782. † 9. Januar 1845⁵⁶).
- c). J o h a n n e s P r æ t o r i u s . F . 1785. † 28.
Januar 1796⁵⁷).
- VI). J o h a n n e s P r æ t o r i u s . D . i S k æ r b æ k 25.
Marts 1747. Begr. i Skærbæk 11. Juni s. A.⁵⁸).
- VII). B a r b a r a P r æ t o r i u s . D . i S k æ r b æ k 12.
Maj 1748. G. i H e l l e v a d 7. Juni 1779 Enkemand
J a c o b B i s c h o f f , H a n d e l s m a n d i F l e n s b o r g ⁵⁹).
- VIII). J o h a n n e s P r æ t o r i u s . D . i S k æ r b æ k 30.
Marts 1750⁶⁰).
- IX). A n d r e a s P r æ t o r i u s . D . i S k æ r b æ k 12. Marts
1752. Begr. sm. St. 7. December 1755⁶¹).
- X). E l s b e P r æ t o r i u s . D . i S k æ r b æ k 31. Januar
1754⁶²).
- E). C h r i s t i a n P r æ t o r i u s . F . i H a m m e l e v 1713.
Stud. Haderslev 1737. Imm. Kiel 9. Juli s. A. imm.
Göttingen. 1741 Sp. i Simonsberg som Broderens Efter-
mand. 1745 Diakon i Schwabstedt. 17. September 1751
efterfulgte han endnu en Gang Broderen som Sp. i
Hammelev. † i Hammelev 25. Maj 1779. G. Øsby 23.
August 1746 B o t i l l a C h r i s t i n e B o l d i c h . F .
i Freilev, Lolland 17. Juli 1718. † i Hammelev 11. Juli
1806. Datter af Færgeforpagter P a u l B o l d i c h
og G j e r t r u d C h r i s t i n e B j ø r n s e n ⁶³).
- I). D o r o t h e a S o p h i a P r æ t o r i u s . F . i
Schwabstedt . . . August 1747. † i Haderslev 22.
September 1808. Ugift⁶⁴).
- II). S t e p h a n H i n r i c h P r æ t o r i u s . F . i S c h w a b -
stedt 1749. Toldforvalter i Vestindien. † 6. Januar
1817⁶⁵).
- III). F r i e d r i c h C h r i s t i a n P r æ t o r i u s ⁶⁶).
- IV). P a u l C h r i s t o p h e r P r æ t o r i u s ⁶⁷).
6. J a c o b C o n r a d C h r i s t i a n P r æ t o r i u s . F . i
Højst 25. December 1678. Kromand i Højst. † i Højst 15.
Juli 1709. 6. Januar 1702 udstod han Kirkens Disciplin paa
Grund af Overtrædelse af Punkt 6 med sin Faders Pige

Bothilla Japsen fra Klautoft i Hellevad Sogn. Medens han viste sig angrende, var hun trodsig. Sandsynligvis har Familien ikke rigtig stolet paa Freden. Man sørgede for snarest at faa ham gift. Brylluppet stod i Højst 29. Oktober 1702 med Esther Petersdatter fra Kroen Saxborg i Burkal Sogn. De havde ingen Børn. Hun var Enke efter Kromand i Øster Højst Nikolai Jürgensen, som hun havde ægtet i Højst 18. Oktober 1685. Han var d. i Højst 4. December 1656 som Søn af Barber Mester Jürgen og blev begr. i Højst 22. Februar 1699 efterladende ovennævnte Enke, med hvem han havde haft 7 B.⁶⁸).

7. Elsebeth Dorothea Prætorius. Konf. i Højst 5. April 1696. G. 1° i Højst 21. April 1705 Theodor Tamms. Apotheker i Eckernförde. G. 2° i Højst 21. April 1717 Johannes Hinrich Guminiski. Apothekersvend⁶⁹).
8. Catharina Eleonore Prætorius. † i Hellevad 25. Juli 1727. G. i Højst 28. Januar 1692 Johannes Martensen. Pensionær Hellevadhus⁷⁰).
9. Georg Prætorius. F. i Højst 11. April 1683⁷¹).
10. Anna Elisabeth Prætorius. F. i Højst 8. Marts 1686. Findes ofte indtegnet som Fadder i Kirkebøgerne i Fødesognet og synes først ret sent at være blevet gift. Der kan næppe være Tvivl om, at hun er den Enke Anna Elisabeth Berlag fra Slesvig, som 13. September 1726 i Højst viedes til Samuel Enoch Flock, Bogbinder i Slesvig⁷²).

IV. Jacob Hansen Prætorius. F. i Højst 13. Marts 1613. Boede i Højst, hvor han blev begr. 2. Juni 1687⁷³).

V. Catharina Prætorius. F. i Højst 26. November 1615. G. Enevold Lorentzen, Sp. i Bylderup, se Slægten Ewald.

IV. Enevold Ewald og Maria Wulff.

Som det fremgaar af Stamtavlen, var Enevold Ewald den næstældste af Nikolai Ewalds og Mette Magdalene Prætorius' 10 Børn. Blandt Fadderne ved hans Daad den 9. September 1696 nævnes Mosteren Catharina Eleonora Martensen fra Hellevadhus og stud. theol. Ewald Ægidius, Nikolai Ewalds Søstersøn fra Bylderup, der siden selv blev Præst i sit Fødesogn efter Faderen. Jævnt og tarveligt har Hjemmet været, hvor han voksede op med de mange Søskende og opdroges i Nøjsomhed og gammeldags Guds frygt. Tidlig

begyndte han at læse i Bibelen, efter eget Udsagn havde han før sit 14. Aar gennemlæst den hele 4 Gange¹).

Da det var Meningen, han skulde følge Slægtens Traditioner og blive Præst, sattes han i Tønder Latinskole²), hvorfra han 7. Oktober 1714 indskreves ved Kiels Universitet³). Snart drog han dog herfra for i Tyskland at studere ved de to Universiteter, som i disse Aar var førende for de unge Theologer, og hvor de da ogsaa flokkedes i stort Tal saavel fra Tyskland som fra de skandinaviske Lande. Jena var vel det mest konservative af dem, og her hen vendte han først sine Skridt. Her samlede den berømte Lærde, J o h a n n F r a n z B u d d e u s (f. 25. Juni 1667, † 19. November 1729)⁴) store Skarer af unge Studenter om sin Lærestol og efterlod hos dem et dybt Indtryk af stor og mangesidig Lærdom forenet med Inderlighed og Fromhed. Han kan vel nærmest betegnes som Overgangsleddet fra Ortodoksi til Pietisme. For den sidste var Universitetet i Halle Hovedsædet, siden A u g u s t H e r m a n n F r a n c k e (f. 22. Marts 1663, † 8. Juni 1727) i Aaret 1692 var blevet ansat som theologisk Professor der⁵).

Den Livsstrøm, som Ewald mødte i Jena, maatte naturligt drive ham videre til Halle, hvor han har fulgt Franckes Forelæsninger og mødte den aandelige Strømning fuldt afklaret, som blev bestemmende for hans Liv, og hvis første ivrige Talsmand i vort Fædreland han siden blev.

Efter fuldendte Universitetsstudier vendte han tilbage til Fædrehjemmet og bistod fra 1719 sin Fader i Præstegerningen i Højst som uordineret Medhjælper. Skønt han var saa upraktisk, at det blev sagt om ham, at udenfor hans Forretninger skulde man ej tro, han forstod 3 Ord⁶), saa manglede han aabenbart hverken Begavelse som Prædikant eller Lærer. »Større Prædikant og Katechet haver Dannemarch neppe havt«, hedder det om ham i samme Aandedræt. Det kendtes snart paa hans Hjemegn, hvor han stod, og hvad han vilde. Der blev Røre paa Egnen og Strid om ham. Hans Nidkærlighed greb og vakte mange, Kirken fyldtes, naar han prædikede, og rundt om fra sendtes der Bud til ham om at lede Forsamlingerne i Hjemmene. Saa længe, han holdt sig til Hjemsoget, fik det endda gaa; men da Sognegrænserne sprængtes, rejstes der et Uvejr imod ham, hvor Generalsuperintendenten, den gamle Hofsnog T h o m a s C l a u s e n i et og alt stod hans Modstandere ved Siden. Et særlig lavsindet Angreb imod ham for usædeligt Forhold gjorde Præsten i Møgeltønder, J o h a n n H e n n i n g s e n , sig skyldig i. Men nær var det gaet ud over ham selv. For at undgaa retslig Forfølgelse og Dom maatte han 4. November 1726 underskrive en ydmyg Deprekationserklæring medundertegnet af Provst, Pastor J e n s G r e g e r s e n i Visby og Pastor N i k o l a i B r o r s o n i

Bedsted, hvori han til Besegling paa sin oprigtige og ærlige gode Mening om Enevold Ewalds Uangribelighed anmoder ham om at prædike for sig fra Møgeltønder Prædikestol 22. S. eft. Trin. s. A. 7).

Ewald havde saaledes faaet eklatant Oprejsning, men Sagen viser tillige, at han ikke stod uden Venner i Præsternes Kreds.

Gennem det Røre, der var vakt omkring ham, og gennem Generalsuperintendentens Anklager imod ham, henledtes Opmærksomheden paa ham, og han modtog fra Kbh. Opfordring til at prædike i den tyske Kirke. Anbefalet af Biskop P e d e r H e r s l e b blev den gamle theologiske Student Mikkelssdag 1727 kaldet til Skolemester ved det nyoprettede Vaisenhus i Kbh.⁸⁾, hvorefter han 15. December s. A. lod sig immatr. i Kbh. og kort efter absolverede sin danske Embedseksamen⁹⁾.

Naar det siges, at han valgtes til Skolemester for Sprogets Skyld¹⁰⁾, maa det vel forstaas saaledes, at han som Skolens Leder skulde undervise i tysk. Efter en Tid at have prædiket paa Prøve i den til Vaisenhuset knyttede Kirke, valgtes han 2. Januar 1728 til Præst ved denne og har snart efter endelig tiltraadt Embedet.

Som i Højst saaledes fik han ogsaa i Kbh. stort Tilløb til sin Kirke. Mange kom mulig af Nysgerrighed paa Grund af de mod den autoriserede Kristendom stridende Tanker, som han med stor Veltalenhed fremsatte; men mange kom ogsaa, fordi de droges af den faste Tro og Inderlighed, der prægede hans Forkyndelse. Som hans Stamfader havde været Tolk for Reformationens Talsmand, saaledes blev nu han selv Talsmand, og en dygtig Talsmand, for Fornyselsen af det lutherske Kirkeliv paa den tyske Pietismes Grund.

Da hans Kirke brændte i Oktober Maaned samme Aar, han var tiltraadt Tjenesten ved den, henlagdes Gudstjenesten, til den var genopbygget, til Ridehuset, men ogsaa til dette improviserede Kirkerum fandt store Skarer Vejen, hvoriblandt ikke faa af de theologiske Studerende, som siden blev Pietismens tro Talsmænd i danske og norske Kirker.

Ogsaa i Kbh. fortsatte han de gudelige Forsamlinger og blev snart Sjælen i hele dette Arbejde i Hovedstaden, ikke mindst efter at han ved sit Giftermaal var blevet knyttet til det Hjem, der prægedes af en af de mest fremtrædende og ejendommelige Kvinde-skikkelser i Tidens nye kirkelige Røre.

Allerede Dr. Bobé har taget Livet af A. D. Jørgensens Skrøne om Vaisenhuspræstens to Ægteskaber. Højst Kirkebog leverer, som Stamtavlen over Slægten Ewald viser, det afgørende Bevis.

Gamle Nikolai Ewald har med øjensynlig Glæde indført Søn- nens Ægteskab med M a r i a W u l f f i Hjemsoignets Kirkebog; nævner Hjemmet, hvori Vielsen fandt Sted og omtaler med Stolt- hed de fornemme Folk, der var til Stede ved Brylluppet.

Maria Wulff fødtes i Kbh. 23. April 1715¹¹⁾ som Datter af Bygningsentreprenør og Tømmerhandler Matthias Wulff og Maria Martens¹²⁾. Hun var ved sit Bryllup kun 15½ Aar gammel, et yderst letsindigt, men uskyldigt Blod. Manden var henved 19 Aar ældre, sprænglærd, af stærk ensidig kristen Støbning, og i alle menneskelige Forhold som nævnt ganske upraktisk. Om et Forhold bygget paa gensidig Tilbøjelighed synes der ikke ret vel at kunne være Tale. Det hørte sagtens ogsaa til Undtagelserne den Gang. Den gensidige Sympati skulde naas gennem Samlivet, og naaedes vitterlig langt oftere, end man maaske skulde formode, hvor det var økonomiske og selskabelige Spørgsmaal, der var det afgørende. Men her vandtes den ikke, det er man enig om fra alle Sider, og Aarsagerne var mange og ikke vanskelige at faa Øje paa.

Fra saa godt som alle Sider er Ansvar for dette blevet lagt paa hende, og der er snart ingen Laster, der ikke er blevet hende tillagt, saa man skal lede langt for at finde en Kvinde, der i den Grad er blevet tilsølet, uden at en Røst har hævet sig til hendes Forsvar fra hendes Samtid.

Lige fra hendes egen Søn til hans sidste Biograf Dr. Bobé har man rettet de groveste Anklager imod hende, som sidstnævnte Forfatter har samlet sammen med stor Omhu og Nøjagtighed for at fælde den afgørende Dom over hende¹³⁾.

Det forekommer mig imidlertid, at denne Bedømmelse er lige-saa ensidig som skæv, og tager alt for stort Hensyn til hendes uværdige og upaalidelige Søn, der ikke langt fra bliver gjort til en Helgen, mens Sandheden er, at der igen skal ledes langt omkring i Historien for at finde Mage til Pjalt og ukærligt Væsen, ja, jeg kan ikke værge mig, for en Følelse af, at han og hans Broder Enevold er to Alen af et Stykke, og naar Dr. Bobé bedømmer den sidste saa meget haardere end den første, er Grunden alene, at Johannes skrev sine Digterværker, Enevold ingen. Menneskelig set finder jeg ingen Forskel.

Maria Wulff var opvokset under en stærkt kristelig men tillige yderst sekterisk præget Moders Omsorg, der sikkert tidlig og silde efter Pietisternes Skik med mageløs Uforstand har søgt at fremkalde Omvendelsen hos hendes Verdensbarn af en Datter, men opnaaet alt muligt andet end at stemme Datterens Sind til Modtagelighed for Kristendom. Da Enevold Ewald optræder som Bejler, har hun sagtens grebet dette Frieri som et kærkomment Middel til at slippe bort fra den moderlige Optugtelse og tillige ikke været helt uimodtagelig for Tanken om den Position, hun vilde vinde som den ansete Vaisenhuspræsts Hustru, hvad der nok i de Dage kunde lokke en 15-aarig Piges Forfængelighed, og fri for Forfængelighed var Maria Wulff ikke. Kun alt for snart efter sit Giftermaal

har hun opdaget, at alt dette var blevet købt for dyrt, og hun var fra Asken kommet i Ilden. Hun lededes ved at sidde med blandt de Kredse, hvor hun dog ikke aandeligt hørte hjemme, og kunde ikke dy sig for til Tider at efterabe de pietistiske Parykpræster til stor Forargelse for Manden. Det var vel heller ikke, hvad der sømmede sig for en Dame i hendes Stilling, men noget skulde dog gerne kunne regnes hendes Ungdom og forkvaklede Opdragelse til Gode. Den Brøde, hun her gør sig skyldig i, er næppe større end dem, der maa bæres over med, naar Talen er om Nutidens Backfische.

Naar dertil kommer, at det ikke er muligt blot at finde eet Punkt, hvor Mand og Hustru kunde mødes i fælles Kamp og Interesse, er det ikke uforstaaeligt, at Forholdet maatte gaa uhjælpeligt i Stykker. Hun forstod ikke, og det kunde ikke forlanges, at et 15aarigt Barn skulde forstaa, den grundlærde og alvorlige Mand, hun var blevet knyttet til, og trods al Nidkærhed for Sjælefredelse er der intet heller, der tyder paa, at han forstod hende eller nogen Sinde lærte at forstaa hende.

Upraktisk som han var, skulde han have en praktisk, dygtig Hustru, der kunde styre Hjemmets Økonomi, som kun stod paa svage Fødder. Hun var for ung, og hverken Moderen eller Manden forstod hende. Manden var hypokonder. Som alle den Slags Mennesker har han neppe heller været behagelig, naar der skulde hentes Penge hos ham, og utænkeligt er det ikke, at Grunden her er lagt til den Gerrighed, som hun siden hen beskyldtes for. Der var ihvert Fald ikke faa, der af trange Kaar opdroges til en Paaholdenhed, som fulgte dem, ogsaa naar Tiderne og Kaarene blev bedre.

Børnene, som ellers saa ofte formaar at bøje det skilte sammen, formaaede ikke at gøre det her. Sorgerne, der fulgte med, naar de mistede de fleste af dem og de første i deres spæde Alder, ikke heller. Da endelig to fik Lov at leve, overlod han dem ganske i hendes Hænder uden at bistaa hende med Hensyn til deres Opdragelse. Ulykkens Stjerne var nu en Gang tændt over dette Hjem, og hvad der end mødte, saa bidrog det bestandig til at gøre Kløften mellem Ægtefællerne større. For at døde Sorgen herover begravede han sig i Studereværelset, maaske det værste han kunde gøre, og trods 24 Aars Samliv var de ved hans Død hinanden fjernere end nogen Sinde. Men fra at se og erkende dette og til at godkende de grimme Beskyldninger for Ægteskabsbrud, som rettedes mod hende, er der dog et Spring, selv om der vel ogsaa kunde findes Undskyldninger for dette i den Lidelseshistorie, som hendes Tilværelse var.

Og det forekommer mig unægtelig, at Dr. Bobé kommer for let til Dommen over hende, idet han uden videre godkender de Beskyldninger, som Oberstinde Sophie Christiane Eigt-

ved har rettet imod hende, som troværdige paa Grund af hendes Opdragelse, Samfundsstilling, Dygtighed og Retskaffenhed lagt for Dagen under vanskelige Forhold i en lang Enkestand. Overfor dette maa det være tilladt at pege paa, at Sladderer ikke blot i Nutiden, men til alle Tider har gaaet sin Gang uden Hensyn til Opdragelse og Samfundsstilling, ja at personlig Retskaffenhed ikke mindst hos Kvinder ofte synes i særlig Grad at virke befordrende paa den, og unægtelig maa man være ejendommelig indstillet, hvis man ikke igennem Dr. Bobés egen Fremstilling af Oberstindens Anklager imod Madam Ewald¹⁴⁾ faar en stærk Fornemmelse af, at hun som saa mange Overklasse-Enker med en vis pervers Tilfredshed har fordybet sig i Tidens Chronique scandaleuse. At der har bestaaet et nært Venskab mellem Familien Ewald og Borgmester Valeur maa betragtes som bevist, men unægtelig kom flere end Valeur godt op at køre, hvis de paa Grund af et saadant Venskab skulde betragtes som Barnefædre i de Hjem, de stod i Venskabsforhold til. At begge de omhandlede Parter maaske ved Uforsigtighed kan have givet Sladderer Næring er meget muligt, det gør de fleste af os til Tider, og at det var ganske særlig farligt paa Grund af den Samfundsstilling, de indtog, og paa Grund af Tidens moralske Ansigt skal ogsaa erkendes. Det var en Tid, hvor Løsheden var stor i de højere Kredse, og i en saadan Tid er man mere tilbøjelig til at tro paa Sladderens Realitet, end man vil være det i en Tid, der sædeligt staar højere.

Mærkeligt bliver det unægteligt, at medens man anerkender Manden som Fader til den ældste Søn, gøres Valeur til Ophavsmand til de to yngre Brødre, mens det dog maa være indlysende for den uhildede Betragter af de tre Brødre, at de i et og alt er tre Alen ud af eet Stykke, at det er ganske det samme Blod, der flyder i alles Aarer, og at det vil være Uret alene at give Moderen Ansvar for Degenerationsmærket, der er sat paa dem; meget mere vilde jeg være tilbøjelig til at udlede det fra den svagelige Fader paa begge Sider stammende ned fra gamle studerede Slægter og af beslægtede Forældre. Og jeg kan ikke værge mig mod den Opfattelse, at Johannes Ewald, der dør saa ung, legemlig svag¹⁵⁾ og hypokonder som Enevold Ewald, allersnarest har taget dette i Arv fra ham og ikke fra Valeur, som hverken selv var præget deraf eller har givet dette Slægtsmærke i Arv til sine ægtefødte Børn, af hvilke vel ingen naaede vidt frem og den yngste var ødsel og drikfældig, men ellers ikke synes at have noget til fælles med Maria Wulffs Børn¹⁶⁾.

Men omtrent overbevisende for mig bliver Moderens Forhold til Johannes Ewald. Saaledes vil en Kvinde ikke stille sig til det Barn, der er Frugten af et lønligt Kærlighedsforhold, der ikke blot er en hastig svindende Rus, men opretholdes gennem Aarene. Han

vil tværtimod blive den foretrukne af alle Børnene, i hvert Fald vilde han blive det fremfor den ældre Broder, der jo er Ægtefællernes uomtvistede Søn. Dette bliver ikke Tilfældet. Johannes Ewald bliver Redens grimme Ælling. Der bliver en uovervindelig Antipati mellem Moder og Søn, hvortil følger sig Sønnens Ligeegyldighed overfor Faderen, som han aldrig nævner, hvori jeg kun ser et Vidnesbyrd om, at Sønnen ikke fra sin Opvækst har noget at sige den Fader Tak for, som forsømte Hustru og Børn og altid gemte sig bort i Studerekammeret.

Utvivlsomt finder Forholdet mellem Moder og Søn sin naturligste Forklaring, naar man gaar ud fra, hvad Dr. Bobé ogsaa antager, at de begge har kendt Anklagen imod hende. Og hun har vidst, at han kendte den og troede paa den. Det kan nok hos et forurettet Menneske sætte en Brod, som ikke drages ud igen. Naar dertil kommer, at hvad hun end gav ham, tog han det som Selvfølgeligheder, der ikke skulde siges Tak for, at hendes anden Mand ikke har været altfor let at have med at gøre i Pengesager, det var med alt ikke Smaasummer, han havde ofret paa de Børn, Maria Ewald bragte ham i Tilgift, og altid maatte han gøre det med Utak som Løn, og at hun selv som Husmoder i det ikke velsituerede Præstehjem er blevet opdraget i Knebenhed, saa ligger deri Forklaring nok paa hendes Forhold til Sønnen, et Forhold som hverken kan eller skal tilgives, men hvori han synes at have haft lige saa megen Skyld som Moderen.

Nogen Vægt kan ikke tillægges hans mulige Opkaldelse efter Valeur, idet han jo som paavist i Stamtavlen fik et Navn, der havde gammel Hævd i Slægten, ej heller den gamle Madam Wulffs Forbøn for hende, at hun maatte blive rensset af gammel Forfængelighed: det er ikke andet, end hvad der altid vil høres af Pietister om de Børn, der ikke er »omvendte« efter deres eget Skema.

Ligeledes tror jeg, Dr. Bobé har Uret i at se det som et Udslag af Mistillid fra Faderens Side¹⁷⁾, naar Johannes Ewald paa hans Dødsleje sendes til Slesvig for at studere. Hvorfor lod han da Matthias Vilhelm blive hos Moderen? Han skulde jo dog uomtvistet være hans Søn, som han derfor først maatte føle Trang til at værne om. Grunden er snarere den, at han har ønsket Johannes skulde have sin Uddannelse i en sønderjyds Skole for bedre at kunne gaa ind paa Kiels og de tyske Universiteter, saa han kunde blive kvalificeret til atter at bringe Slægtens gamle Hjem over til Familien, som det jo ved Espen Petersen Hørups Død var kommet af Hænde.

At mulig Enevold Ewald selv har mistænkt hende, hvad der nok kan være et og andet, der tyder paa, skulde kun gøre ondt værre. Hans Død kom som en Befrielse for begge Parter den 17. November 1754. Den 23. begravedes han¹⁸⁾, og snart var Vaisenhusets første

Præst og Pietismens første begavede Talsmand i København glemt af Tidens Børn.

31. Januar 1759¹⁹⁾ ægtede hans Enke Stadens Overformynder, Hørkræmmer P e d e r H u u l e g a a r d. Han var født 1712 som Søn af Bonden T h o m a s H u u l e g a a r d og A r e n s e A r e n t s - d a t t e r²⁰⁾. 1741 havde han giftet sig med en velstaaende Enke, der døde . . September 1758, og fire Maaneder efter lod den barnløse Enkemand sig vie til Enkepastorinde Ewald.

Naar Dr. Bobé tager saa stærkt Anstød af dette Hastværk, saa er dertil at sige, at det i de Dage, da det ansaas som en Selvfølge, at hverken Mænd eller Kvinder hensled deres Dage i trøstesløs Enkestand, ingenlunde hørte til Sjældenhederne, at et nyt Giftermaal blev indgaaet saa kort Tid efter den første Ægtefælles Død, ja, det skete saa meget lettere, som det jo hørte til Undtagelserne, at et Ægteskab grundedes paa virkelig gensidig Sympati.

Peder Huulegaard døde 2. April 1769²¹⁾, og siden levede Maria Wulff i Enkestand. Den blev lang, over tyve Aar. Først 76 Aar gammel døde hun ensom og glemt i København 27. April 1791 og begravedes 3. Maj²²⁾, efterladende en eneste forvildet Søn, som langt borte fra Hjem og Fædreland tumlede et forspildt Liv imod Forglemmelsen.

Da var forlængst Pietismens Tid udrundet og afløst af Rationalismens Tørketid i den danske Kirke. Sær kort blev Pietismens Historie som en stor brusende Bølge, der hastig steg og sank i Hav med de Mænd, der bar den frem, rivende nogle med sig mod Livsstrømmens evige Maal, drivende andre ud i Malstrømmen.

Til de sidste hørte Enevold Ewalds Hustru. Saa store hendes Fejl end har været, og trods alle Skygger, der falder ind over hendes Karakter, kan man ikke andet end ynkes over hende; hun var med alt et Offer for sin Tid, der søgte at forflygtige sit eget Ansvar ved at tilrede hendes Minde saa meget haardere.

Noter.

I. Slægten Ægidius.

¹⁾ Kirkeh. Saml. 3. IV. 32. ²⁾ Kirkeh. Saml. 3. IV. 32. ³⁾ Wiberg: Præsteh. I. 166. ⁴⁾ Wiberg: Præsteh. I. 166 og Danske Saml. II. 42 fig. ⁵⁾ Kirkeh. Saml. 3. IV. 32. ⁶⁾ Kinch: Ribe Bys Hist. II. 164. ⁷⁾ Kirkeh. Saml. 3. IV. 33. ⁸⁾ Thorup: Hist. Efterretn. om Ribe Katedralsk. S. 76. ⁹⁾ Kirkeh. Saml. 3. IV. 33. Anm. 3. ¹⁰⁾ Kinch: Ribe Bys Hist. II. 164 ff. ¹¹⁾ Kirkeh. Saml. 3. IV. 34. ¹²⁾ Kinch: Ribe Bys Hist. II. 12 ff. ¹³⁾ ib. II. 164. ¹⁴⁾ ib. II. 156 ff. ¹⁵⁾ Personalh. Tidsskr. III. 128. ¹⁶⁾ J. Vahl: A. S. Vedels Slægteb., S. 1. Kirkeh. Saml. 3. IV. 34 fig. Kinch: II. 249 fig. Thorup: Hist. Efterretn.

om Ribe Katedralsk., S. 88 ff. Terpager: Ripæ Cimbr. S. 627. do.: Inscript. Rip. S. 50 fig. ¹⁷⁾ J. Vahl: l. c. ¹⁸⁾ Terpager: Inscript. Rip. S. 50 ff. ¹⁹⁾ Kirkeh. Saml. 3. IV. 36 ff. ²⁰⁾ Birket-Smith: Kbh. Univ. Matr. I. 60. ²¹⁾ Personalh. Tidsskr. II. 118. ²²⁾ Personalh. Tidsskr. III. 265. ²³⁾ Kirkeh. Saml. 3. III. 679 ff. IV. 37. Hundrup: Aalborg Latinsk. S. 8 ff. ²⁴⁾ A. H. Nielsen: Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg S. 83. ²⁵⁾ ib. 172. ²⁶⁾ Kirkeh. Saml. 3. IV. 37. ²⁷⁾ ib. 3. IV. 37. ²⁸⁾ ib. 3. IV. 37 ff. Wiberg: Præsteh. II. 3. Danske Saml. II. 34 ff. ²⁹⁾ Kirkeh. Saml. 3. IV. 38. Kinch: Ribe Bys Hist. II. 250. ³⁰⁾ Kirkeh. Saml. 3. IV. 38. ³¹⁾ ib. 3. IV. 38. Kinch: Ribe Bys Hist. II. 247 og 309. Wiberg: Præsteh. I. 469. Sønderj. Aarb. 1913 118 ff. ³²⁾ Kirkeh. Saml. 3. IV. 39. J. Vahl: A. S. Vedels Slægtetog S. 2. ³³⁾ Kirkeh. Saml. 3. IV. 39. ³⁴⁾ ib. 3. IV. 39. ³⁵⁾ ib. 3. IV. 39. ³⁶⁾ ib. 3. IV. 39. ³⁷⁾ Birket-Smith: Kbh. Univ. Matr. I. 111 og 193. ³⁸⁾ Kirkeh. Saml. 3. IV. 40. Terpager: Inscript. Rip. S. 64 ff. Kinch: Ribe Bys Hist. II. 462 ff. Thorup: Efterretn. om Ribe Latinsk. S. 105. ³⁹⁾ Kirkeh. Saml. 3. IV. 40. Terpager: Inscr. Rip. S. 50 fig. ⁴⁰⁾ Terpager: Inscript. Rip. S. 123 ff. ⁴¹⁾ ib. ⁴²⁾ Kinch: Ribe Bys Hist. II. S. 165. Wiberg: Præsteh. II. S. 675. ⁴³⁾ Terpager: Inscript. Rip. S. 123.

II. Slægten Ewald.

¹⁾ Højst Kbg., hvor Nikolai Ewald har indskrevet sin Faders Data og sine Søskende. ²⁾ Birket-Smith: Kbh. Univ. Matr. I. 82. ³⁾ Jensen: Saml. II. (i Kiels Univ. Bibl.) 145. do. Stat. II. 420. ⁴⁾ Højst Kbg. ⁵⁾ Præstehist. Saml. 3. 174. ⁶⁾ Højst Kbg. ⁷⁾ ib. ⁸⁾ Naar Dr. Bobé i sin Udgave af Johs. Ewalds Levned og Meninger S. 245 siger, at ingen i Enevold Ewalds nære Slægt bar Navnet Johannes og derfor antager, at han er opkaldt efter Moderens formodede Elsker, saa er det i hvert Fald ikke rigtigt. Baade havde Enevold Ewald denne Farbroder, som bar Navnet, men som det siden vil vise sig, havde han ogsaa en Broder, der var opkaldt efter denne tidlig afdøde Onkel, ligesom Navnet altid bæres af den ældste Søn i Enevold Ewalds Moders Slægt. Men derom mere nedenfor. ⁹⁾ Kirkeh. Saml. 2. II. 527. ¹⁰⁾ Højst Kbg. ¹¹⁾ Højst og Bylderup Kbg. Jensen: Stat. II. 420. ¹²⁾ Bylderup Kbg. ¹³⁾ Højst Kbg. ¹⁴⁾ Kinch: Ribe Bys Hist. II. 255. ¹⁵⁾ Birket-Smith: Kbh. Univ. Matr. I. 266. ¹⁶⁾ Jensen: Saml. II. 145. Bylderup Kbg. ¹⁷⁾ Højst Kbg. H. Krebs: Slægter af Navnet Krebs S. 84. Jensen: Stat. II. 521. ¹⁸⁾ Højst Kbg. Jensen: Stat. II. 521. ¹⁹⁾ Gundlach: Kiels Univ. Matr. S. 58. ²⁰⁾ Jensen: Stat. II. 521. ²¹⁾ Højst Kbg. Personalh. Tidsskr. 8. V. 80. ²²⁾ Gundlach: Kiels Univ. Matr. S. 97. ²³⁾ Archiv f. Staats & Kirchengesch. III. 260. Rendsburg Maria K. Kbg. ²⁴⁾ Gundlach: Kiels Univ. Matr. S. 157, hvor han i Anm. siger at have studeret de andre Steder. I Kbh. Univ. Matr. har jeg dog ikke fundet ham. ²⁵⁾ Carøe: Den danske Lægestand III. 48. Erslew: Forf. leksk. I. 394. Supplm. I. 436. Thaarup: Fædrenel. Nekrolog 1827 S. 8. ²⁶⁾ Rendsburg Kristk. Kbg. Gundlach: Kiels Univ. Matr. S. 98. ²⁷⁾ Rendsburg Kristk. Kbg. ²⁸⁾ Rendsburg Kristk. og Højst Kbg. ²⁹⁾ Rendsburg Kristk. Kbg. ³⁰⁾ Rendsburg Kristk. Kbg. ³¹⁾ Højst Kbg. ³²⁾ ib. ³³⁾ Wiberg: Præsteh. I. 714. ³⁴⁾ Birket-Smith: Kbh. Univ. Matr. III. 66. ³⁵⁾ Johannes Ewalds Levned og Meninger ved Dr. Louis Bobé S. 246. ³⁶⁾ Wiberg: Præsteh. I. 714, II. 736, Supplm. S. 72. Brodersen: Fra gl. Dage S. 235 fig. ³⁷⁾ Vorbaase Kbg. Brodersen: Fra gl. Dage S. 238. 467. ³⁸⁾ Vorbaase Kbg. Wiberg: Præsteh. II. 494. ³⁹⁾ Brodersen: Fra gl. Dage S. 238. ⁴⁰⁾ Wiberg: Præsteh. III. 568. ⁴¹⁾ Brodersen: Fra gl. Dage S. 239. ⁴²⁾ Højst Kbg. ⁴³⁾ ib. ⁴⁴⁾ ib. ⁴⁵⁾ Personalh. Tidsskr. 6. V. 133. ⁴⁶⁾ ib. 6. VI. 287. ⁴⁷⁾ Gundlach: Kiels Univ. Matr. S. 21. ⁴⁸⁾ Brodersen: Fra gl. Dage S. 366. ⁴⁹⁾ Højst Kbg. Jensen:

Stat. II. S. 411. ⁶⁰) Det er saaledes en Misforstaaelse, naar A. T. Jantzen i sin Anmeldelse af A. D. Jørgensens Bog om Johannens Ewald (Hist. Tidsskr. 6. II. 141) grundet paa Herredsfoged Kristen Sørensens Udsagn om Enevold Ewalds Moder, der havde himmelske Aabenbaringer, (Jydske Saml. II. 27 og 57) bebrejder A. D. Jørgensen, at han ikke har nævnet, at Ewalds Moder efter Mandens Død flyttede til Kbh. og paa den omtalte Maade gik op i Sværmeriet, hvoraf Anmelderen mener, der kan drages Slutninger til Karakteristik af Sønnen. Det er selvfølgelig Pastor Ewalds Svigermoder, Talen er om. ⁶¹) Højt Kbg. ⁶²) Om dem se Kirkeh. Saml. 5. V. 417 ff. Johs. Ewalds Levned og Meninger ved L. Bobé S. 233 fig. Personalh. Tidsskr. 8. III. 121. Se Bilag I. og II. ⁶³) Højt Kbg. Se Bilag III. ⁶⁴) Højt Kbg. Se Bilag IV. ⁶⁵) Birket-Smith: Kbh. Univ. Matr. III. 180. Joh. Ewald: Levned og Meninger ved L. Bobé S. 26 ff., 265 og 302. ⁶⁶) Joh. Ewald: Levned og Meninger ved L. Bobé. A. D. Jørgensen: Johs. Ewald. Dania VIII. 65 ff. Tilskueren 1901 S. 227 ff. samt Biografisk og Forfatterleksikon. ⁶⁷) Joh. Ewald: Levned og Meninger ved L. Bobé S. 266 ff. ⁶⁸) Højt Kbg. ⁶⁹) ib. ⁷⁰) ib. ⁷¹) ib. ⁷²) ib. ⁷³) ib. ⁷⁴) ib. ⁷⁵) ib. ⁷⁶) ib. ⁷⁷) Hørup Kbg. ⁷⁸) Højt Kbg. Jensen: Stat. II. 411. Brodersen: Fra gl. Dage S. 366. Det præjsiske Statsarkiv i Kiel Akter A. XVIII. Nr. 1838. ⁷⁹) Højt Kbg. ⁸⁰) ib. ⁸¹) ib. ⁸²) ib. og Tønder Kbg.

III. Slægten Prætorius.

¹) Højt Kirkebog. ²) Højt Kirkebog. Jensen: Stat. II. 410. Saml. II. 148. ³) Højt Kirkebog. Jensen: Stat. II. 410. Hverken Thorup eller Kinch kender Navnet paa den Rektor, der virkede ved Skolen 1542—1544 og har derfor ladet sig forlede til at tro, der var en Fejl ved Aarstallene for Rektorskifterne. ⁴) Højt Kirkebog. ⁵) ib. ⁶) Højt Kirkebog. Jensen: Stat. II. 410. ⁷) Gundlach: Kiels Univ. Matr. S. 1. ⁸) Højt Kirkebog. Jensen: Stat. II. 410 ff. ⁹) Højt Kirkebog. ¹⁰) ib. ¹¹) ib. Brodersen: Fra gl. Dage S. 386 ff. ¹²) Burkal Kirkebog. Bricka: Biograf. Leksik. XIII. 302. ¹³) Brodersen: Fra gl. Dage S. 113 F. C. Høy: Christiansfeld S. 16. ¹⁴) Brodersen: Fra gl. Dage S. 117 fig. F. C. Høy: Christiansfeld S. 20 ff. ¹⁵) Burkal Kirkebog. ¹⁶) Kirkeh. Saml. 4. V. 585. ¹⁷) Højt Kirkebog. Brodersen: Fra gl. Dage S. 386. ¹⁸) Højt Kirkebog. ¹⁹) Gundlach: Kiels Univ. Matr. S. 45. ²⁰) Birket-Smith: Kbh. Univ. Matr. II. 236. ²¹) Rhode: Haderslev Amts Beskr. S. 417. Højt og Aastrup Kirkebøger. Jensen: Saml. II. 325. Stat. I. 233. Akter i det præjs. Statsarkiv i Kiel: A. XVII. Nr. 797. A. XVIII. Nr. 1517. ²²) Achelis: Schleswig-Holsteiner auf der Univ. Jena 1558—1850 S. 32. Oplysningen i Achelis: Gesch. d. Haderslebener Johanneums S. 43 er forkert. ²³) Rhode: Haderslev Amt S. 417. Akter i det præjs. Statsark. i Kiel A. XVIII. Nr. 1517. Jensen: Saml. II. 325. Stat. I. 233. II. 642. ²⁴) Achelis: Gesch. Hadersleb. Johann. S. 46. ²⁵) Feddersen: Pröbste und Prediger in Eiderstedt S. 145. Jensen: Stat. I. 499. II. 817. Wiberg: Præsteh. III. 703. ²⁶) Achelis: Gesch. d. Hadersl. Johann. S. 54. ²⁷) Wiberg: Præsteh. III. 397 ff. Erslev: Forf.leksk. II. 592. Supplm. II. 713 ff. ²⁸) Elvius: Præsteh. S. 645. ²⁹) Richter: 100 Aars Dødsf. S. 884. ³⁰) ib. ³¹) Hauch-Fausbøll: Personalh. Saml. II. 187 ff. Leth & Wad: Dimitt. fra Herlufsholm I. 294. II. 271 ff. ³²) Leth & Wad: Dimitt. fra Herlufsholm I. 296. II. 277. Elvius: Præsteh. 645. Hauch-Fausbøll: Præsteh. I. 193. Præsteh. Saml. I. 88 ff. ³³) Akter i Statsark. i Kiel A. XVIII. Nr. 1669 og 1820. Burkal, Aabenraa & Sønderborg Kbg. Jensen: Saml. II. 143. Stat. II. 425. Brodersen: Fra gl. Dage S. 391 ff. 467 ff. ³⁴) Hellevad Kbg. ³⁵) Hellevad, Burkal, Aabenraa & Tyrstrup Kbg. A. XVIII. Nr. 1650. ³⁶) A. XVIII. Nr. 1818. 2349. Meddel. fra Pastor Kjølseth i Sottrup. Sottrup,

Aabenraa & Bylderup Kbg. Birket-Smith: Kbh. Univ. Matr. III. 464 ff. Barfod: Danm. Gejstl. I. Sp. 260. Jensen: Stat. II. 420. ³⁷⁾ Hellevad Kbg. ³⁸⁾ Hellevad & Burkal Kbg. Jensen: Saml. I. 249. ³⁹⁾ Hellevad, Burkal & Sønderborg Kbg. ⁴⁰⁾ Sønderborg Kbg. ⁴¹⁾ Burkal & Sønderborg Kbg. ⁴²⁾ Richter: 100 Aars Dødsf. i Danm. S. 884. ⁴³⁾ Richter: 100 Aars Dødsf. i Danm. S. 636, 884. ⁴⁴⁾ Verein f. Kirchengesch. 2. III. 90. Rhode: Haderslev Amt S. 417. Jensen: Stat. II. 411. ⁴⁵⁾ Ullerup Kbg. ⁴⁶⁾ A. XVIII. Nr. 1629 i Statsarkivet i Kiel. ⁴⁷⁾ Skærbæk Kbg. Rhode: Haderslev Amt S. 417. ⁴⁸⁾ Skærbæk Kbg. ⁴⁹⁾ ib. ⁵⁰⁾ ib. ⁵¹⁾ ib. ⁵²⁾ Bricka: Biograf. Leksik. XIII. 301 ff. ⁵³⁾ ib. ⁵⁴⁾ Kragballe: Sl. Lemvig S. 16. Elvius: Præsteh. S. 407. Erslev: Forfleksk. Supplm. II. 698 ff. Alberti: Leksik. Supplm. II. 118. Tandslet Kbg. ⁵⁵⁾ Richter: Jurid. Stat. 1881 S. 260. ⁵⁶⁾ Bricka: Biograf. Leksik. XIII. 302. ⁵⁷⁾ Richter: 100 Aars Dødsf. i Danm. S. 884. ⁵⁸⁾ Skærbæk Kbg. ⁵⁹⁾ Skærbæk & Hellevad Kbg. ⁶⁰⁾ Skærbæk Kbg. ⁶¹⁾ ib. ⁶²⁾ ib. ⁶³⁾ Hammelev & Øsby Kbg. Akterne i Statsarkivet i Kiel A. XVIII. Nr. 1517. Quellen & Forschungen VIII. 44. Jensen: Stat. I. 233, II. 634, 642. Verein f. Kirchengesch. 2. VII. 507. ⁶⁴⁾ Haderslev Kbg. ⁶⁵⁾ Hammelev Kbg. Richter: 100 Aars Dødsf. i Danm. S. 884. ⁶⁶⁾ Hammelev Kbg. ⁶⁷⁾ ib. ⁶⁸⁾ HøjstKbg. ⁶⁹⁾ ib. ⁷⁰⁾ ib. ⁷¹⁾ ib. ⁷²⁾ ib. ⁷³⁾ ib.

IV. Enevold Ewald og Maria Wulff.

¹⁾ Bricka: Biograf. Leksik. IV. 621. ²⁾ Danske Saml. IV. 85. ³⁾ Gundlach: Kiels Univ. Matr. S. 68. ⁴⁾ Hertzog & Plitt: Real-Encyklopædie 2. Udg. II. 769. ⁵⁾ Hertzog & Plitt: Real-Encyklopædie IV. 600 ff. ⁶⁾ Danske Saml. IV. 87. ⁷⁾ Kirkeh. Saml. 4. I. 661 ff. ⁸⁾ Kirkeh. Saml. 5. III. 436 ff. ⁹⁾ Birket-Smith: Kbh. Univ. Matr. II. 492. ¹⁰⁾ Tilskueren 1901 S. 234 ff. ¹¹⁾ Kirkeh. Saml. 5. V. 423. ¹²⁾ Kirkeh. Saml. 5. V. 417 ff. Joh. Ewalds Levned og Meninger ved Dr. Bobé S. 233 ff. ¹³⁾ Joh. Ewald: Levned og Meninger ved Dr. Bobé S. 240 ff. ¹⁴⁾ Johannes Ewald: Levned og Meninger ved Dr. L. Bobé S. 243 ff. ¹⁵⁾ Han døde i Følge Tritinitatis Kirkebog ligesom Faderen af Tæring. Se Tilskueren 1901 S. 231. ¹⁶⁾ Frederikke Valeur: Slægten Valeur i Danmark S. 9 ff. ¹⁷⁾ Tilskueren 1901 S. 239. Johannes Ewalds Levned og Meninger ved Dr. Bobé S. 246 ff. ¹⁸⁾ Personalh. Tidsskr. 8. II. 174. ¹⁹⁾ Jo-Personalh. Tidsskr. 8. II. 182. ²⁰⁾ Johannes Ewalds Levned og Meninger ved Dr. Bobé S. 261 ff. ²¹⁾ Richter: Dødsf. i Danm. 1760—1790 S. 55. ²²⁾ Komponisten, Politiasessor Poul Rasmussen meddeler, at hun døde af Drik (Se Personalhist. Tidsskr. 3. IV. 288). Af egen Viden kan han neppe have dette. Han var ved hendes Død 14 Aar gammel; men nogen Kilde for denne Angivelse meddeler han ikke. I Følge Kirkebogen døde hun af Forraadnelsesfeber (Tyfus). Se Tilskueren 1901 S. 237 og 239. Johannes Ewalds Levned og Meninger ved Dr. L. Bobé S. 339.

Efterskrift: Efter at ovenstaaende var skrevet, blev jeg gjort opmærksom paa en Afhandling af Dr. Bobé i Danske Studier 1918 S. 78 flg., hvor han gentager de stærke Anklager mod Fru Ewald og forsvarer Anklagerne mod Mistanken for at fare med Sladder. Jeg finder ingen Grund til overfor dette at ændre noget i min Vurdering af Fru Ewald og hendes Anklagere. Noget nyt fremføres ikke.

At Johannes Ewald anklagede Moderen er kendt nok; men hans Forhold i det hele og hans Karakter gør ham ikke troværdig som Vidne, og alle de nævnte Anklagere hørte til hans Kredes og kan ikke betegnes som uvildige.

Bilag.

Udskrift af Høist Kirkebog.

- (1696). In diesem 96sten Jahr d. 29. Aug. am tage Joh. Enthauptung, war an einem Sonnabend, des Abends ongefehr umb 9 uhr hat meine Liebste durch eine glückliche entbindung Deo gratial einen wolgestalten Sohn zur Welt gebohren, welcher am Mitwochen d. 9. Septr. durch das Badt d. H. taufe wiedergebohren, und nach Seinem Seeligen grossvater Enewaldt genennet worden. Seine gefattern sind gewesen H. Laurentius Ewaldt, Pastor Dagebüllensis, frater meus per dilectus, Ewaldus Ægidii S. S. theol. studios. ex Minist. Candidatus, de Sorore filius atque ita consanguineus meus in paucis carus. Et Catharina Eleonora Martens, Soror uxoris meæ svavissima. Sein taufvater ist gewesen H. Ægidius Laurentii, Pastor zu Bylderup, Affinis meus Carissimus.
- (1730). (I Margen: Externa.) NB. 11. Octbr. als an dero Königl. May. gebuhrtsdag bin ich in Copenhagen gewesen und habe der Hochzeit u. Copulation meines Lieben Sohnes H. Enewaldi Ewalds mit Jfr. Maria Wulff beigewohnt. Sie wurden copulirt in eines vornehmen weinhändlers Ms. Nordrups Haus. Die Copulation verrichtete Mag. Hunnerup, Pastor primarius zu S. Nicolai, textus ex psal. 90 v. penultimo. Graff Larvig führete den Bräutigam, Baron Söhlendals, des CronPrintzen Hofmeisters gemahl kleidete u. führete die Braut. G. gebe Ihnen glück u. Seegen. Selbige nacht etwa zwischen 1 und 2 uhr entschliefen Ihr. Königl. Maj. Fridericus 4tus sanfft u. Seel. zu Othensee in Fühnen. Die Königin ward alsofort aus dem Allgemeinen Kirchengeloch abgesezt. Am börs sollen die worte angehefftet sein: Lies das 47ste Capitel des propheten Esaiæ (so Sie auf die Königin appliciren. inspecie v. 5 et seqv.). Gott regiere u. wende alles zum besten.
- (1731). (I Margen: Peregrina:) D. 4 Septembr. hat mein Sohn in Copenhag. H. Enewaldus Ewald, Prediger am Waysenhaus, einen Sohn tauffen u. nach meinem Nahmen Niclaj nennen lassen. Patrini fuere der H. Graff von Laurwigen samt seiner Gemahlin, der H. Geheime Rath Blohme, der H. Cammerherr von Holstein, dessen stelle, weil er selbst nicht konte zugegen seyn, der H. Etats Rath Schröder vertreten, und die Frau Conferentz Rätthin von Ahnen. Vivat infans in honorem Dei et Parentum solatium.
- (1732). (I Margen: Peregrina.) a. c. den 3. Septembr. hat meines Sohns H. Ewalds frau in Copenhagen eines Sohnleins per dei gratiam genesen, so d. 4ten getauft von dem H. Confessionario u. ist Matthias genand, (da Sie voriges jahr ein Sohn gehabt, so Nicolaus genand aber bald verschieden). Susceptores fuere d. H. Cammerherr u. Stifts Amtman Holst, H. Justitz Rath Hauen, H. Prof. Steenbuk, die græfñ Bluhme u. fräulein Klepping. vivat puer, valeat et floreat tam corporaliter quam spiritualiter per Christum.

Tilføjelee.

Pastor Dahls Forsøg paa at rehabilitere Johannes Ewalds Moder særlig i hendes Forhold til Sønnen frister mig ikke synderligt til Gensvar. Psykologiske Konstruktioner har deres Berettigelse, om man end kun altfor tit har set, at en eneste opdukkende positiv Oplysning kan blæse dem over Ende som et Korthus. I denne Sag falder det mig ikke vanskeligt at fastholde mit Syn ud fra Samtidens mærkeligt overensstemmende Udtalelser om Digterens Moder. Hvorvidt og hvormeget man kan fæste Lid til de af Oberstinde Eigtved overfor Dr. Münter fremførte og af ham Dagen efter i et Brev til Sønnen nedskrevne Sigtelser mod Fru Ewald, maa staa hen i det uviste, det er ubeviseligt. Man ved kun, at hun, der i flere Aar indtil hun blev gift med Eigtved, opholdt sig i Ewalds Hjem, maatte kende Forholdene og saaledes afgjort er et primært og efter alt hvad man ved uvildigt og respektabelt Vidne. Der foreligger intet, som med vor ret indgaaende Kendskab til Fru Eigtved og Dr. Münter berettiger til at mistænke dem for at fare med Sladder. Om Troværdigheden af disse Meddelelser har jeg udtrykt mig med al mulig Forbehold: »Om man vil, kan meget i Digterens Liv herigennem forklares — ved Oberstinde Eigtveds saa bestemt udtalte Paastand om at Johannes Ewald virkelig var en Gøgeunge, ledes Tanken hen paa Digterens egen Fortælling om Frantz Ehrenpriis, hvis Papa var den største Hanrej i Byen« — er mine Ord. Det er kun i Forbindelse med andre samtidige Vidnesbyrd, at Oberstinde Eigtveds Udtalelser i al Almindelighed kan vinde Tiltro. Om Paterniteten til de enkelte Børn drister sikkert ingen at udtale sig. Man ved nu gennem Pastor Dahls Oplysninger, at Fru Ewald har født ialt fire Børn — Nicolai, født 1731, død kort efter, Mathias, ligeledes død lille, f. 1732, og først otte Aar efter, Matthias Vilhelm 1740, Johannes 1743 og endelig, efter ti Aars Forløb Enevold 1753 (24 Okt.). Naar jeg i »Tilskueren« har sagt, at man, »rent menneskeligt set, ikke bør dømme for haardt om Ewalds Moder, der livsglad og let, alt i Barnealderen blev knyttet til en Mand, mere end dobbelt saa gammel som hun, en skrantende, melankolsk Stuelærd«, forstaar jeg ikke Pastor Dahls Udtalelse om en »afgørende Dom« fra min Side. Om jeg end ud fra min mangeaarige Erfaring som Genealog kender ikke faa Exempler paa, at Forældre paa hin Tid bortgiftede deres Døtre inden de var fuldvoksne, maa nærværende Tilfælde dog siges at høre til Undtagelserne. Fru Ewald var faktisk kun 15½ Aar gammel, da hun blev gift, og 16 Aar og 4 Maaneder, da hun fødte sit første Barn. Jeg deler afd. Pastor A. Jantzens udprægede Afsmag overfor Moderen, den af H. F. Rørdam saa berømmede Mad. Wulf, som en intrigant Kvinde, hvis »Hellighed« var udvortes, og paa hvem

Ansaret for Datterens Ægteskab nærmest falder. Da Mad. Wulf, som jeg har oplyst (nærv. Tidsskr. 8 III 121), døde 1738, er det altsaa urigtigt, hvad N. M. Petersen (Bidrag til den danske Litteraturs Hist. VI 341) beretter, at hun paa sit Dødsleje »anbefalede« Enevold Ewald at ægte Datteren. Derimod er det rigtigt, »at han opdrog hende selv til hendes Bestemmelse«, eller som det i Bryllupsverset højst usmageligt hedder, »af ham opelsket som en ædel Pode, opfyldte hun hans Haab og blev hans Lyst.« Derfor fik Enevold Ewald, hvis Ansvar som alvorlig Præst er fuldt saa stort som hans Svigermoders, kun Løn som fortjent i »de huslige Bekymringer« hvorom Samtiden taler, og som han gav Udtryk for i sit Hjertesuk, over »Hoerkarle og Hoerkoner« (Danske Studier S. 79). Kun paa et Punkt mener jeg, at Ewalds Moder, og som det skulde synes uimodsigeligt, har handlet forkasteligt. Der er fremskaffet fuldgyldige Beviser for, at hun gennem Aarene har ødet betydelige Summer paa sin yngste Søn Husarofficeren og Jagtjunkeren, der gjorde Familien og sit Navn den største Skam. At hans Krav til Moderens Pung har været større, end Broderens, der maatte skrive Vers for Penge, kan ikke drages i Tvivl. Johannes Ewalds bitre Klage over, at Broderen »blev kronet med Ære og Overflod, blot fordi han var en Nar og Ryggesløs, medens han fordømtes til den usle, ydmygende Stilling af Almissemænd,« lader sig ikke afvise. Det synes mig endelig afgørende for Bedømmelsen af Moderens Forhold til Sønnen Johannes, at det var en fremmed Kvinde, den brave Mad. Skou, der plejede og værnede om den syge Digter i de sidste halvfulde pinefulde Aar af hans Liv.

Ingen af Ewalds Biografer, og jeg i hvert Fald ikke, har gjort Ewald til »næsten en Helgen,« dog vil jeg nedlægge en skarp Indsigelse mod Pastor Dahls Ord »at der skal ledes langt omkring i Historien for at finde Mage til Pjalt og ukærligt Væsen.« En saadan ubetinget Fordømmelse klæder mindst en Præst. Hvorledes bringer Pastor Dahl dette i Overensstemmelse med, at Ewald ved sin Død var omgivet af en Riddervagt af de bedste unge i Samtiden, at hans Lig blev baaret til Graven af Kommunitetets Dekaner, og at en saa rigorøs Mand som Dr. Balthasar Münter har givet sit Minde til, at hans Datter strøede Blomster efter Digterens Kiste? At »Zeloterne«, for at tale i Datidens Sprog, i deres Forargelse over Johannes Ewalds »syndige Levnet« ikke kunde overvinde sig til at vise Danmarks store Digter den sidste Ære — og deres Opfattelse billiges aabenbart af Pastor Dahl — er kun en Selvfølge.

Louis Bobé.